

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускної кафедри
_____ Н. Ф. Ржевська
« ___ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

**Тема: «ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД МІЖНАРОДНОГО ВИЗНАННЯ
УКРАЇНСЬКИХ ОСВІТНІХ КВАЛІФІКАЦІЙ»**

Виконавець: студентка 2 курсу, 208 М групи, Науменко Наталія Василівна

Керівник: доцент, кандидат політичних наук Мороз Андрій Сергійович

Нормконтролер

(підпис)

В. Ємець

КИЇВ 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ ОСВІТНІХ КВАЛІФІКАЦІЙ В УКРАЇНІ	12
1.1. Правові засади визнання іноземних освітніх кваліфікацій: огляд міжнародного і національного законодавства	12
1.2. Практика визнання освітніх кваліфікацій в країнах Європи	25
1.3. Практика визнання освітніх кваліфікацій в Україні	40
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ ОСВІТНІХ КВАЛІФІКАЦІЙ.....	51
2.1. Роль інформаційного забезпечення у процедурах визнання	51
2.2. Роль ЗВО та головні принципи інформаційного супроводу присуджених кваліфікацій.....	57
РОЗДІЛ 3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОСВІТНІХ КВАЛІФІКАЦІЙ ЗА КОРДОНОМ.....	60
3.1. Оцінка потреби іноземних фахівців з визнання кваліфікацій в інформації про освітню кваліфікацію.....	60
3.2. Аналіз національних інформаційних ресурсів на наявність і достатність інформації для визнавачів кваліфікацій.....	73
3.2.1. Аналіз сайту Міністерства освіти і науки України	74
3.2.2. Аналіз сайту національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine	75
3.2.3. Сайт Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО).....	76

3.3. Аналіз веб-сторінок закладів вищої освіти України на наявність і достатність інформації, що сприяє визнанню присуджених ними кваліфікацій.....	77
3.4. Рекомендації закладам вищої освіти щодо інформаційного супроводу присуджених кваліфікацій.....	89
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	106

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ARWU – академічний рейтинг університетів світу – Academic Ranking of World Universities

Глобальна Конвенція – Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти, прийнята в 2019 році на 40-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в Парижі.

ECTS – Європейська кредитно-трансферна система

ENIC Network (European Network of Information Centres) – Європейська мережа інформаційних центрів, створена Радою Європи та ЮНЕСКО для країн-членів Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 1997) 1994 року для реалізації її положень. Центри ENIC є офіційним джерелом інформації про кваліфікації та системи освіти країн з метою сприяння міжнародної академічної та професійної мобільності.

ENIC-NARIC Networks – ENIC Network та NARIC Network тісно співпрацюють та підтримуються компетентними органами країн з метою розвитку політики та практики визнання та надання інформації зацікавленим організаціям та окремим особам щодо міжнародної академічної та професійної мобільності. У 2004 році мережі прийняли спільний статут діяльності ENIC-NARIC, що був затверджений комітетом ЛКВ.

ЄПВО – Європейський простір вищої освіти

ЄРК – Європейська рамка кваліфікацій

ЄС – Європейський Союз

ESG – Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти

ЗВО (ВНЗ) – заклад вищої освіти

ЛКВ – Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні, прийнята в Лісабоні у 1997 році (т. зв. Лісабонська Конвенція) [2], та ратифікована Україною у 1999 році

МОН – Міністерство освіти і науки України

NARIC Network – National Academic Recognition Information Centres – мережа Національних інформаційних центрів академічного визнання, створена за ініціативи Європейської Комісії 1984 року, об'єднує національні центри з визнання академічних кваліфікацій та періодів навчання країн Європейського Союзу, Європейської економічної зони та Туреччини з метою розбудови справедливого та прозорого визнання кваліфікацій та впровадження найкращих практик визнання в країнах Європи та за їх межами.

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

РК-ЄПВО – Рамка кваліфікацій ЄПВО

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні людство увійшло до нової ери свого існування, що має нові цінності, моделі взаємодії між індивідами, соціальними групами, країнами і транскордонними утвореннями. Найголовнішими тенденціями розвитку сучасного суспільства є глобалізація та інформатизація. Процеси обміну інформацією, знаннями, тенденціями особистісного та професійного розвитку, які раніше традиційно виконували системи освіти країн, нині не мають кордонів та стають більш варіативними. Разом з цим під впливом глобалізації та інформатизації динамічно трансформуються і системи освіти. У світі, де кордони стають дедалі прозорішими і уявними, а швидкість інформаційних потоків надвисокою, людина також прагне скористатися новими ступенями свободи і максимально реалізувати можливості, які виникають в цих обставинах: навчання в іншій країні або трудовий контракт із міжнародною компанією вже стають повсякденністю. Власне, інтенсифікація процесів академічної і трудової міграції у світі в цілому, та в Україні зокрема, і обумовлюють актуальність теми цього дослідження.

Для Європейського регіону визначним прикладом трансформацій освітнього середовища став Болонський процес, започаткований у 1999 році підписанням Болонської декларації, який об'єднує сьогодні 49 країн. Україна приєдналася до цього процесу у 2005 році.

Як зазначено в Бухарестському Комюніке Болонський процес змінив обличчя європейської вищої освіти. Структури вищої освіти стали більш сумісними між собою, зручнішими для порівняння та розуміння. Національні системи оцінки якості, що ґрунтуються на спільних принципах, зараз працюють через ЄПВО, що робить свій внесок у підвищення якості та зміцнення довіри. Одним з ключових постулатів ЄПВО є справедливе академічне і професійне визнання кваліфікацій, яке розглядається не тільки з точки зору забезпечення базових прав людини на освіту та

працю, а й як необхідна умова для зближення національних систем освіти та досягнення довіри між ними. Інструментом для справедливого визнання кваліфікацій в академічних цілях в рамках ЄПВО розглядається Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні, прийнята в Лісабоні у 1997 році (т. зв. Лісабонська Конвенція або ЛКВ) та ратифікована Україною у 1999 році.

Процес пошуку спільних засад для визнання іноземних кваліфікацій набув більш глобального виміру восени 2019 року, коли на 40-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в Парижі було прийнято Глобальну конвенцію про визнання кваліфікацій вищої освіти.

Однак визнання національних кваліфікацій все ще може бути ускладненим через об'єктивні відмінності у національних системах освіти. Різниця у національних структурах освітніх рівнів і ступенів, відмінності між системами забезпечення якості освіти, різні системи вступу на програми вищої освіти і вимоги до вступників, відмінності між тривалістю, обсягами та змістами освітніх програм, розмаїття траєкторій та форм навчання, варіативність академічних і професійних прав, що можуть надаватися програмами однакового рівня, різні процедури допуску до професійної діяльності, особливо за регульованими професіями, – це ті чинники, через які визначення відповідника в іншій системі освіти не завжди може бути очевидним. Тому важливого значення набувають як пошук спільних рішень і керівних принципів на міжнародному рівні, які імплементуються в національне законодавство, так і зворотній процес – коли національні системи освіти дають назовні всю необхідну інформацію про особливості своєї системи освіти та окремі кваліфікації, яка необхідна для визнання кваліфікації в іншій країні.

Таким чином, міжнародна інформація про національну систему освіти є важливим фактором впливу на визнання її кваліфікацій іншими країнами. Це підтверджується Рекомендаціями Комітету ЛКВ, кожна редакція котрих обов'язково містить розділи щодо інформаційних заходів, необхідних для визнання кваліфікацій. Розуміння країнами різних рівнів інших національних кваліфікаційних систем є

необхідним для справедливого визнання кваліфікацій як з академічними, так і з професійними цілями.

В останнє десятиліття Україна зробила значний крок у формуванні та розповсюдженні офіційних джерел інформації національного рівня про свою систему освіти, які полегшують визнання освітніх кваліфікацій за кордоном. Разом з тим, інформаційне забезпечення потребує подальшого вдосконалення та розширення кола залучених до цього процесу учасників. А цільова аудиторія має бути чіткіше виокремлена, її запит на інформацію визначений і зрозумілий для учасників національної освітньої сфери.

Об'єктом дослідження обрано сферу визнання іноземних освітніх кваліфікацій.

Предметом дослідження є заходи інформаційного супроводу та джерела інформації про систему освіти України, які можуть бути використані для отримання достовірної інформації під час процедур визнання освітніх кваліфікацій, що походять з України.

Робота має на меті дослідити наявність таких джерел інформації, проаналізувати їхню структуру, актуальність інформації, релевантність представленої інформації, її повноту та достатність. Визначити місце і роль заходів інформаційного супроводу та джерел міжнародної інформації про систему освіти України в побудові довіри і прийнятті українських кваліфікацій іншими системами освіти та ринками праці, сформулювати рекомендації стейкхолдерам в обраній предметній галузі.

За результатами дослідження часткове впровадження корисних результатів реалізовуватиметься через електронні інформаційні ресурси Національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine. Рекомендації закладам вищої освіти щодо інформаційного супроводу присуджених ними кваліфікацій будуть передані профільним структурним підрозділам ЗВО для врахування в роботі.

Завдання дослідження

- 1) дослідити теоретичні та правові аспекти процесів визнання іноземних кваліфікацій через аналіз міжнародного і національного законодавства;
- 2) проаналізувати практику визнання іноземних кваліфікацій в країнах Європи, визначити тренди і проблемні питання розвитку процедур визнання;
- 3) проаналізувати вітчизняну практику визнання іноземних освітніх кваліфікацій та визначити вектори для її подальшого удосконалення;
- 4) дослідити стан та інструментарій і визначити роль інформаційного обміну у процесах визнання кваліфікацій;
- 5) визначити роль ЗВО в інформаційному забезпеченні визнання за кордоном присуджених ними кваліфікацій, виокремити відповідну цільову групу (а також суміжні цільові групи) та сформулювати головні принципи інформаційного супроводу даної цільової групи;
- 6) оцінити рівень використання наявних інформаційних ресурсів визначеною цільовою групою, виявити проблеми, що не дозволяють цільовій групі повною мірою використовувати такі ресурси, а також виявити інформацію, якої не вистачає цільовій групі;
- 7) проаналізувати наявні джерела інформації про систему освіти України національного рівня, на які можуть спиратися оцінювачі дипломів інших країн, за критеріями значимими для визначеної цільової групи;
- 8) проаналізувати сайти закладів вищої освіти України на наявність інформації, необхідної для визнання присуджених ними кваліфікацій, та наявність англomовної версії сайту.
- 9) запропонувати нові рішення та розробити рекомендації стейкхолдерам щодо подання інформації в наявних джерелах, адаптованої під вимоги цільової аудиторії, впровадити результати роботи (частково) за допомогою дослідних зразків інформаційних ресурсів.

Методи, що застосовувалися в роботі: метод аналізу літературних (наукових та професійних) джерел і опублікованих документів, у практичній частині використано метод експертних оцінок.

Практичне значення. У рамках роботи вироблено практичні рекомендації для розробки та контентного наповнення електронних ресурсів стейкхолдерів з урахуванням потреб такої важливої цільової групи як оцінювачі дипломів. Результати роботи можуть бути використані під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності фахівців з інформаційних ресурсів про освіту і визнання освітніх кваліфікацій.

Структура роботи. В першому розділі наведено еволюцію міжнародної правової доктрини в сфері визнання іноземних освітніх кваліфікацій від перших багатосторонніх міжнародних договорів Ради Європи і ЮНЕСКО до Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти, продемонстровано динамічний розвиток політик і практик визнання в різних країнах і регіонах.

Докладно проаналізовано сучасні тенденції і практики визнання, у т. ч. автоматичного визнання, в країнах Європи та в Україні. Надано статистику визнання іноземних кваліфікацій в Україні в розрізі компетентних органів і країн походження кваліфікацій, проаналізовано проблемні питання і накреслено вектор для удосконалення процедури.

У другому розділі проілюстровано, що міжнародний інформаційний супровід та обмін інформацією у процесах визнання іноземних кваліфікацій відіграє ключову роль. Ця інформація є базовою для успішного проходження процедур визнання освітніх документів і кваліфікацій в інших країнах.

У третьому розділі зроблено спробу дослідити канали отримання і потребу такої цільової групи як фахівці з визнання іноземних освітніх кваліфікацій в інформації про українські кваліфікації, а також труднощі, які виникають у цільової групи під час використання українських інформаційних ресурсів національного і локального рівня (сайти ЗВО). Під час даної розвідки проаналізовано сайти 288 ЗВО

України на наявність і систематизованість інформації, необхідної для успішного визнання іншими країнами присуджених ними освітніх кваліфікацій.

За результатами вивчення потреби цільової групи та аналізу інформаційної пропозиції від національних і локальних офіційних інтернет-ресурсів зроблено спробу надати рекомендації закладам вищої освіти щодо представлення інформації, адаптованої під потреби такої цільової групи як фахівці з визнання іноземних освітніх кваліфікацій, запропоновано орієнтовну структуру такого розділу на веб-порталі ЗВО.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ ОСВІТНІХ КВАЛІФІКАЦІЙ

1.1. Правові засади визнання іноземних освітніх кваліфікацій: огляд міжнародного і національного законодавства

«Сучасна освіта безумовно залежить від глобальних процесів, геополітичної ситуації, інформаційного поступу, якими характеризується початок ХХІ ст. Суттєве зближення народів і держав, формування глобального ринку праці, поширення інформаційних технологій у всіх сферах суспільного життя накладають суттєвий відбиток на систему освіти кожної країни» – зазначає кандидат політичних наук А. С. Мороз [1; 606]. Тому для забезпечення взаємодії між системами освіти, а також для процесів академічної, професійної та наукової мобільності особливої ваги набувають процеси визнання кваліфікацій, присуджених в різних системах освіти.

Визнання іноземної кваліфікації – це офіційне підтвердження компетентним органом якості кваліфікації для цілей доступу до навчання та/або здійснення професійної діяльності [2, переклад автора]. Кожна країна запроваджує такі практики, і Україна не є виключенням. У кожній країні цей процес має особливості і регулюється на національному рівні, має свій склад компетентних органів, розмежування повноважень і модель взаємодії між ними. Проте, проблемні питання у співставленні іноземних і національних кваліфікацій у всіх країн схожі через об'єктивні відмінності між національними системами освіти, системами забезпечення якості освіти, різноманіття траєкторій навчання, широку варіативність освітніх програм, відмінності між програмами за тривалістю, змістом і обсягом, обмеженість інформації про іноземні кваліфікації та інші.

Для пошуку спільних рішень проблем визнання кваліфікацій держави почали взаємодіяти на міжнародному рівні. Було впроваджено такий дієвий механізм як

двосторонні і багатосторонні міжнародні договори про взаємне визнання документів про освіту. Проте, цей інструмент не став універсальним: договірна база країни, з одного боку, потребує постійного розширення, а з іншого – постійного оновлення текстів угод через зміни у структурах систем освіти країн-учасниць, виникнення нових форм освіти та інші чинники.

У середині ХХ століття міжнародне співробітництво почало розвиватися в бік створення більш універсальних міжнародних документів, таких як-от міжнародні конвенції. Одними з перших спроб знайти спільний знаменник між національними системами освіти і процедурами визнання іноземних кваліфікацій були конвенції, ухвалені в рамках Ради Європи. Зокрема, це такі міжнародні документи:

- Європейська конвенція про еквівалентність дипломів, які надають допуск до університетів (1953 рік);
- Європейська конвенція про еквівалентність періодів навчання в університетах (1956 рік);
- Європейська конвенція про академічне визнання університетських кваліфікацій (1959 рік);
- Європейська конвенція про загальну еквівалентність періодів навчання в університетах (1990 рік).

Активну роль у розбудові загальних принципів визнання кваліфікацій відіграє також ЮНЕСКО. Як зазначено на офіційному веб-сайті цієї міжнародної організації: «З огляду на зростаючу глобальну мобільність у сфері вищої освіти з 1970-х років ЮНЕСКО прийняла та запровадила шість регіональних конвенцій, беручи до уваги регіональний характер вищої освіти. Шість конвенцій, що стосуються важливості рівного і справедливого визнання досвіду навчання в іншій державі, мають на меті сприяти визнанню кваліфікації вищої освіти (включаючи кваліфікацію для вступу, дипломи, ступені та сертифікати). Процес перегляду цих конвенцій відбувається з кінця 1990-х років. Станом на 1 травня 2021 року 122 держави ратифікували одну або декілька з цих регіональних конвенцій, причому більше половини держав

ратифікували декілька конвенцій.» [3; переклад автора]. Регіональні конвенції, прийняті під егідою ЮНЕСКО наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Регіональні конвенції ЮНЕСКО в сфері визнання кваліфікацій

Регіон	Назва угоди (за перекладом автора)	Дата прийняття	Кількість учасників
Латинська Америка та Карибський басейн	Регіональна конвенція з визнання курсів, дипломів та ступенів вищої освіти в Латинській Америці та Карибському басейні	19.07.1974	19
Латинська Америка та Карибський басейн (нова редакція)	Регіональна конвенція з визнання курсів, дипломів та ступенів вищої освіти в Латинській Америці та Карибському басейні	13.07.2019	2 (потрібно мінімум 4 для набрання чинності)
Держави Середземно-морського регіону	Конвенція про визнання учбових курсів, дипломів та ступенів вищої освіти в арабських і середземноморських європейських державах	17.12.1976	12
Арабські держави (створюється нова редакція)	Конвенція про визнання курсів, дипломів і ступенів вищої освіти в арабських державах	22.12.1978	14
Європейський регіон	Конвенція про визнання курсів, дипломів і ступенів вищої освіти в державах європейського регіону	21.12.1979	46
Європейський регіон (нова редакція)	Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні	5.12.1997	54
Африканські держави	Регіональна конвенція про визнання курсів, сертифікатів, дипломів, ступенів та інших академічних кваліфікацій вищої освіти в африканських державах	5.12.1981	23

Реґіон	Назва угоди (за перекладом автора)	Дата прийняття	Кількість учасників
Африканські держави (нова редакція)	Реґіональна конвенція про визнання курсів, сертифікатів, дипломів, ступенів та інших академічних кваліфікацій вищої освіти в африканських державах	12.12.2014	12
Азія і Тихоокеанський реґіон	Реґіональна конвенція про визнання курсів, дипломів і ступенів вищої освіти в Азіатсько-Тихоокеанському реґіоні	16.12.1983	21
Азія і Тихоокеанський реґіон (нова редакція)	Азіатсько-Тихоокеанська реґіональна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти	26.11.2011	12

Восени 2019 року на 40-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в Парижі було прийнято Глобальну конвенцію про визнання кваліфікацій вищої освіти, яка стала першим договором Організації Об'єднаних Націй про вищу освіту глобального масштабу. У той час як реґіональні конвенції про визнання охоплюють визнання та мобільність в окремих реґіонах, Глобальна конвенція покликана сприяти міжреґіональній взаємодії. Конвенція відкрита для підписання державами-членами ЮНЕСКО та Святого Престолу. Станом на жовтень 2021 року конвенція має 5 держав-учасниць і потребує ще 15, щоб набути чинності. Представники України брали активну участь у роботі над цим міжнародним договором, проте ратифікація ще не відбулася. Тема необхідності ратифікації Україною Глобальної конвенції вже піднімалася деякими авторами. Кандидат юридичних наук К. В. Громовенко так оцінює значення Глобальної та реґіональних конвенцій: «Водночас схвалення у 2019 р. Глобальної конвенції з визнання кваліфікацій вищої освіти істотно модернізує відповідну систему взаємних зобов'язань країн світу. Автор відзначає, що стандарти відповідних реґіональних та глобальної конвенції серед іншого визначають вищу освіту як публічне благо та публічну відповідальність, визнають за державою примат контролю у сфері вищої освіти, але

водночас гарантують приватну вищу освіту та академічну автономію, вказують на важливість освітньої мобільності на усіх рівнях» [5: 259].

«Україна, в свою чергу, підтримала актуальність та необхідність прийняття Глобальної конвенції, адже новий документ поруч із Лісабонською конвенцією про визнання кваліфікацій з вищої освіти у європейському регіоні та іншими регіональними конвенціями сприятиме мобільності більш ніж 220 мільйонів студентів, які навчаються у закладах вищої освіти по всьому світу» зазначає в своїй статті Т. М. Євдокименко [6].

Наведені вище дані щодо міжнародних багатосторонніх договорів як Ради Європи, так і ЮНЕСКО, демонструють динамічний розвиток міжнародної правової доктрини в означеній сфері та свідчать про важливість та актуальність даної проблематики.

Детальний аналіз специфіки регламентації визнання іноземних кваліфікацій вищої освіти в сучасному міжнародному праві, порівняння норм і еволюцію регіональних конвенцій, прийнятих в рамках ЮНЕСКО, наведено у праці К. В. Громовенко [5]. Автор зазначає, що «Механізми визнання кваліфікацій вищої освіти у вказаних конвенціях розбудовані на засадах взаємності та недискримінації, водночас вони презюмують варіативність національних систем вищої освіти та водночас потребу їх стандартизації, прозорості та уніфікації».

Тема визнання кваліфікацій також є однією з пріоритетних в рамках Болонського процесу. Спільна декларація Міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти», яка є продовженням Сорбонської декларації (1998 р.) та була підписана 19 червня 1999 року у місті Болонья (Італійська Республіка) також містить низку положень стосовно визнання. Учасники Болонської декларації поставили перед собою за мету досягнення наступних цілей:

- Затвердження загальносприйнятної та порівнянної системи вчених ступенів, у тому числі шляхом запровадження додатка до диплома.

- Запровадження системи на основі двох ключових навчальних циклів: додипломного та післядипломного. Доступ до другого циклу навчання потребуватиме успішного завершення першого, який має тривати щонайменше три роки.

- Створення системи кредитів на зразок Європейської системи трансферу оцінок (ECTS), як відповідного засобу сприяння більшій мобільності студентів.

- Сприяння мобільності через усунення перешкод на шляху ефективного використання права на вільне пересування.

- Забезпечення визнання та зарахування часу, протягом якого вчитель, дослідник чи член адміністративного персоналу проводив дослідження, викладав та виконував відповідну до свого фаху роботу у європейському закладі освіти, зі збереженням їхніх законних прав. [57]

Кожні два–три роки проводяться Міністерські конференції, щоб оцінити прогрес, досягнутий в рамках Болонського процесу (в рамках єдиного простору вищої освіти), та прийняти рішення про нові кроки, які слід вжити. Зокрема, ставилися такі завдання: розвиток освіти впродовж життя, залучення університетів та інших закладів вищої освіти та студентів як компетентних, активних та конструктивних партнерів, розвиток та підтримка процесу контролю якості вищої освіти, імплементація національних рамок кваліфікацій, запровадження автоматичного визнання тощо.

Україна офіційно приєдналась до Болонської декларації 19 травня 2005 року на конференції у норвезькому місті Берген.

Сфера визнання іноземних освітніх кваліфікацій, як й інші сфери, регламентується міжнародними актами і договорами, національним законодавством та відомчими актами.

Для країн, що підтримують ідею створення ЄПВО, Болонського процесу, і для України включно, головним міжнародним документом у сфері визнання іноземних освітніх кваліфікацій є Конвенція про визнання іноземних кваліфікацій з вищої

освіти в європейському регіоні (Лісабон, 1997) [4: 71; 5: 266; 12: 146; 14: 3; 15: 85]. У програмних документах, що видаються у рамках Болонського процесу, неодноразово підкреслювалася важливість Лісабонської конвенції, яка повинна бути ратифікована усіма країнами, що беруть участь у Болонському процесі.

У 1999 році Верховна Рада України ратифікувала цей міжнародний акт Законом України № 1273-XIV від 03.12.1999 «Про ратифікацію Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні». Конвенція встановлює для країн-учасниць загальні принципи визнання, маючи на меті зблизити підходи різних країн до визнання освітніх кваліфікацій та налагодити інформаційний обмін між компетентними органами різних країн та установами, які присуджують кваліфікації.

Україна є учасницею ще однієї багатосторонньої міжнародної угоди – Угоди про співробітництво в галузі освіти (Ташкент, 15.05.1992), т. зв. Ташкентська угода, яку підписали 11 країн пост-радянського простору: Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан та Україна. Відповідно до статті 5 цієї угоди «держави-учасниці гарантують безстрокове визнання на своїх територіях документів державного зразка про середню, професійно-технічну, середню спеціальну, вищу освіту, перепідготовку кадрів, про присудження вчених ступенів і вчених звань, виданих у державах-учасницях до моменту укладення цієї Угоди» [7].

До міжнародної правової бази, що розповсюджуються на сферу визнання іноземних кваліфікацій в Україні, також належать підписані двосторонні договори про взаємне визнання документів про освіту та вчені звання. Перелік чинних двосторонніх угод станом на листопад 2021 року наведено в таблиці 1.2.

В українській науковій літературі до питань теоретичних і правових засад, а також практичних аспектів і проблемних питань зверталися такі дослідники як Громовенко К. В., Євдокименко Т. М., Зарубінська І. Б., Коваленко С., Муратова Д. Б., Тихоступ Н. М., Пугач А. М., Шаталова Л. М. та інші.

Таблиця 1.2.

**Перелік двосторонніх угод в сфері взаємного визнання кваліфікацій
(станом на листопад 2021 року)**

№	Назва	Дата набрання чинності
1.	Угода між Урядом України та Урядом Аргентинської Республіки про взаємне визнання документів про вищу освіту	03.12.2015
2.	Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Азербайджанської Республіки про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і вчені звання	09.08.2001
3.	Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Білорусь про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і вчені звання	06.02.1998
4.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Болгарія про взаємне визнання документів про освіту, наукові ступені і вчені звання	13.06.2002
5.	Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про взаємне визнання документів про освіту, наукові ступені і вчені звання	04.11.2004
6.	Угода між Кабінетом Міністрів України і Виконавчою Владою Грузії про взаємне визнання та еквівалентність Документів про освіту і вчені (науково-педагогічні) звання	17.07.2002
7.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Екваторіальна Гвінея про взаємне визнання документів про освіту	17.09.2004
8.	Угода між Урядом України та Урядом Естонської Республіки про взаємне визнання документів про освіту і наукові ступені	6.02.1996
9.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Казахстан про взаємне визнання і еквівалентність документів про освіту, наукові ступені і вчені звання	04.06.2007
10.	Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про взаємне визнання документів про освіту і наукові ступені	11.12.1998

№	Назва	Дата набрання чинності
11.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Вищим Народним Комітетом Великої Соціалістичної Народної Лівійської Арабської Джамагирії про взаємне визнання документів про освіту і наукові ступені	28.07.2004
12.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Монголії про взаємне визнання документів про освіту, наукові ступені і вчені звання	22.09.2004
13.	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Перу про взаємне визнання документів про освіту і вчені звання	16.07.2004
14.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів	31.05.2006
15.	Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і вчені звання	26.05.2000
16.	Угода між Урядом України та Урядом Румунії про взаємне визнання і еквівалентність документів про освіту, наукові ступені і звання	10.01.2000
17.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про академічне взаємне визнання і еквівалентність документів про освіту, виданих в Україні та Словацькій Республіці	01.11.2015
18.	Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Туркменістану про взаємне визнання документів про освіту, наукові (вчені) ступені та вчені звання	14.05.2001
19.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і наукові ступені, виданих в Україні та Угорській Республіці	27.10.1998
20.	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Узбекистан про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту та вчені звання	18.04.1997
21.	Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про взаємне визнання документів про наукові ступені і вчені звання	01.03.2007

У 2000 році Міністерство освіти і науки України видало перше рішення про визнання іноземного документа про освіту. Перший нормативний акт, який регулював процедуру визнання на національному рівні був прийнятий МОН 2003 року. Протягом 2000–2012 років відповідна процедура підтвердження диплома в Україні мала назву «нострифікація», як і в багатьох країнах пострадянського простору. З 2010 року процедуру було реформовано й узято курс на імплементацію положень ЛКВ, своєчасне врахування рекомендацій Комітету ЛКВ, гармонізацію з європейськими практиками та спрощення процедури для заявників. З 2010 року нормативно-правовий акт, яким регулюється визнання іноземних освітніх кваліфікацій, змінився тричі.

З прийняттям 1 липня 2014 року Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII заклади вищої освіти отримали повноваження на визнання документів про освіту для своїх студентів та викладачів. Фактично Міністерство відмовилося від монополії на визнання іноземних дипломів, а процедура за своєю сутністю втратила директивний характер. Нині процедура визнання регулюється Порядками визнання, що затверджені Наказом МОН України від 05.05.2015 № 504 «Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 27.05.2015 р. за № 614/27059 [8; 9]. Цей нормативний акт розширив коло компетентних органів з визнання і одночасно уніфікував процедуру для всіх компетентних органів. Він також містив низку прогресивних норм, які дозволили суттєво спростити процедуру визнання іноземних освітніх кваліфікацій. Зокрема, для університетів, які входять до академічного рейтингу університетів світу – Academic Ranking of World Universities (ARWU) не потрібні додаткові перевірки статусу закладу або освітньої програми. Також новацією стало використання у вітчизняній процедурі визнання національних і міжнародних рамок кваліфікацій для оцінки іноземної кваліфікації та визначення її відповідника в національній системі освіти, що стало запровадженням у національне законодавство принципу прийняття освіти між країнами, а також значно спростило процедуру визнання. Вперше було законодавчо закріплено за заявником право на апеляцію

рішення компетентного органу. Унормовано процедуру визнання освітньої кваліфікації для біженців та осіб, прирівняних до них. Проблеми цієї категорії заявників полягають у можливій відсутності повного пакету документації про кваліфікацію, необхідного для процедури визнання, а також у складних ситуаціях, коли особа не може надати дозвіл на перевірку інформації про свою кваліфікацію в країні походження кваліфікації з міркувань безпеки. Механізм визнання кваліфікацій осіб, які опинилися в таких важких життєвих обставинах, раніше в Україні був відсутній.

Нині пройшла громадське обговорення і готується до прийняття нова (четверта з 2010 року) редакція порядків визнання іноземних кваліфікацій.

Назву процедури «нострифікація» також було змінено ще 2011 року в ключі термінології, що вживається фахівцями в рамках Болонського процесу, – визнання іноземних ступенів вищої освіти, визнання документів про освіту, визнання кваліфікацій. В Україні з 2014 року окрім профільного Міністерства повноваження на визнання документів про освіту мають заклади вищої освіти. Проте, застарілий термін «нострифікація» та посилання й аналіз застарілих нормативних актів досі можна зустріти як на інформаційних ресурсах закладів вищої освіти, так і в наукових статтях і дослідженнях. У статті 2018 року кандидат юридичних наук Муратова Д. Б. зазначає «Винятковим правом проводити нострифікацію наділене Міністерство освіти і науки. Регулює це наказ Міністерства освіти і науки № 632 «Порядок визнання і встановлення еквівалентності в Україні документів про освіту, виданих навчальними закладами інших держав» від 28.05.2012 р., затверджений у Мін'юсті 14.06.2012 за № 960/21272» [11]. Проте, зазначений автором наказ втратив чинність 26.06.2015 (за три роки до виходу публікації) через прийняття згаданого вище Наказу МОН України від 05.05.2015 № 504.

У Посібнику з визнання іноземних освітніх кваліфікацій в європейському регіоні для закладів вищої освіти, виданому Національним інформаційним центром академічної мобільності Нідерландів – NUFFIC в рамках проєкту STREAM за підтримки Європейської Комісії міститься така теза щодо підходів до визнання:

«Через зростання академічної мобільності та різноманітності програм вищої освіти еквівалентність поступово стала непридатним підходом та була замінена «визнанням» у 1980-х роках. У цьому новому підході іноземна кваліфікація не мусить бути абсолютно еквівалентною, якщо вона має подібну мету та надає такі самі права, як і порівнювана кваліфікація у країні навчання. «Визнання» прокладає шлях до підходу, який вважається найкращою практикою на сьогодні та який має підтримку починаючи з 1990х років, а саме до «прийнятності» [22].

Теоретико-правові аспекти адміністративної процедури визнання документів про освіту у вітчизняній літературі було розглянуто Л. М. Шаталовою, асистентом кафедри правового регулювання економіки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. У статті Л. М. Шаталова аналізує термінологічний апарат, який використовується в національних і міжнародних правових актах, наводить відмінності між поняттями «нострифікація», «еквівалентність» та «визнання» [12]. На її думку, яка підтримується автором, «нострифікація означає визнання повної ідентичності іноземної кваліфікації у всіх її аспектах, яке пов'язане з концепцією розпізнавання повної ідентичності іноземної кваліфікації» [12: 147]. «У юридичних словниках еквівалентність визначається як достатність різних результатів оцінки відповідності для забезпечення одного і того ж рівня підтвердження відповідності стосовно одних і тих же встановлених вимог. Тобто характеризуються ступенем смислової спільності, співвідношенням між вітчизняними і зарубіжними навчальними програмами, навчальними планами та переліками вивчених дисциплін. У пояснювальній записці до Лісабонської конвенції зазначається, що термін «еквівалентність» пов'язаний з застарілими принципами і методологією, де основна увага при оцінці іноземних кваліфікацій приділялася детальному зіставленню навчальних програм і списків вивчених дисциплін («еквівалентності»), то сьогодні зводиться до ширшого порівняння кваліфікацій («визнання»). У цьому контексті у європейському законодавстві для позначення процедури визнання документів про освіту використовується термін «recognition procedures» — процедури визнання» [12: 148].

Смислові відмінності у термінах, досліджені Л. М. Шаталовою, чітко демонструють еволюцію загальних принципів і підходів до визнання іноземних кваліфікацій в європейському регіоні: від повної ідентичності між іноземною та національною освітньою програмою до прийняття іноземної кваліфікації як такої з визначенням її місця в національній системі освіти за певними критеріями. Щоправда, в своїй роботі Л. Шаталова визначає процедуру визнання як адміністративну процедуру, зокрема зазначає: «До того ж, суб'єктами наділеними компетенцією щодо надання адміністративної послуги визнання (нострифікації) є структурні підрозділи та посадові особи МОН та вчені ради ВНЗ [12: 149]. Ця теза викликає заперечення автора, оскільки відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» № 5203-VI від 06.09.2012 «суб'єкт надання адміністративної послуги – орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, державний реєстратор, суб'єкт державної реєстрації, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги» [13]. Таким чином, ЗВО не можуть бути надавачами адміністративних послуг у розумінні цього Закону. Щодо віднесення до адміністративних послуг процедури визнання, яку здійснює МОН, як це на даний час визначено підзаконними актами, є також деякі зауваження. Відповідно до вищезазначеного Закону «адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону». Проте, результат процедури визнання не веде до набуття, зміну чи припинення прав власника документа про освіту, права надаються або не надаються безпосередньо іноземним документом про освіту. До того ж, як зазначає сама Л. М. Шаталова, «законодавець легалізував діяльність ВНЗ з визнання дипломів про освіту та наукові досягнення та надав можливість одержувачам послуги обирати компетентний орган за власним бажанням та на власний розсуд. МОН фактично відмовилося від повноважень на монопольне прийняття рішень про визнання іноземних документів,

які, за своєю суттю, мали дозвільний характер. Це стало реальним кроком в напрямку децентралізації функцій МОН та підвищення автономії українських ВНЗ» [12: 149]. На додаток, ЗВО відповідно до порядків визнання [8, 9] мають право переглянути рішення МОН про визнання в бік більш сприятливих результатів для власника кваліфікації. Оскільки з нормативних актів про визнання іноземних документів про освіту стосовно повноважень МОНу зникли такі основні ознаки «владних повноважень» як монополія на винесення рішень і обов'язковість їхнього виконання автор вважає, що питання віднесення цієї процедури до адміністративних послуг залишається дискусійним.

Доктор наук з державного управління А. М. Пугач звертає увагу на важливий аспект, який виникає з отриманням повноважень ЗВО на визнання кваліфікацій: «Слід також не забувати, що на ВНЗ покладено разом із повноваженнями на проведення процедури визнання також відповідальність за коректність прийнятих рішень та їх відповідність нормам міжнародних і національних нормативно-правових актів, які використовуються в процедурі визнання іноземних документів про освіту» [14]. Також автори надають детальний огляд чинного законодавства України в сфері освіти і визнання іноземних освітніх кваліфікацій.

Підсумовуючи здійснений автором в рамках даної розвідки аналіз правових основ визнання іноземних освітніх кваліфікацій демонструє стрімкий розвиток законодавчих засад визнання як на міжнародному, так і на національному рівнях, оновлення принципів визнання під впливом тенденцій розвитку сучасних суспільств.

1.2. Практика визнання освітніх кваліфікацій в країнах Європи

Процедура визнання іноземної кваліфікації, з одного боку, покликана допомогти особі реалізувати її право на продовження навчання або працевлаштування в іншій країні, з іншого – захистити суспільство від підробних

дипломів, документів від шахрайських (т. зв. «фабрик дипломів») і невизнаних установ, що видають себе за заклади освіти, або таких, що не відповідають нормам.

Щодо практики визнання іноземних освітніх кваліфікацій необхідно зазначити, що в кожній країні вона має свої особливості, обумовлені як базою міжнародних договорів, в яких країна бере участь, так і національним законодавством, яке імплементує їх положення і визначає процедури.

За даними офіційного моніторингу ЛКВ [24], який здійснювався Комітетом ЛКВ у 2016 році, з 50 країн, які взяли участь в моніторингу, в 31 країні процедури і критерії закріплено на національному рівні, в деяких країнах вони закріплені частково, а в 13 – критерії і процедури встановлюють заклади вищої освіти. Характер, зміст і рівень регулювання в національному законодавстві країн істотно відрізняється між собою. У більшості країн детально прописані процедури, але критерії визнання не формалізовані. Як зазначено в моніторингу, «В країнах, де критерії та процедури оцінки на національному рівні не встановлені, ЗВО самостійно розробляють процедуру прийому. У випадку, коли визначення критеріїв також віддано на розсуд ЗВО, такі критерії, як правило, не відрізняються прозорістю і зазвичай недоступні для потенційних заявників» [24].

С. Коваленко, аспірант кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, зазначає, що «попри те, що Україна приєдналася до Болонського процесу і Лісабонської конвенції про визнання дипломів про вищу освіту в регіоні Європи від 1997 року, дипломи українських закладів вищої освіти в ЄС не визнаються автоматично. Заклади вищої освіти в Європейському Союзі мають свої вимоги до іноземних документів про освіту, і в кожному конкретному випадку потрібно встановлювати відповідність цим вимогам» [15]. Щодо цього твердження необхідно додати уточнення: дипломи інших країн, які не входять до ЄС, також не визнаються в Європейському Союзі автоматично, принаймні в сенсі – без жодних процедур. Прийняття ж Лісабонської конвенції не відміняло процедур визнання, а мало на меті напрацювати єдині принципи, стандарти таких процедур для країн, рекомендувати відповідні

механізми, налагодити інформаційний обмін щодо кваліфікацій між компетентними органами і закладами освіти різних країн.

Якщо розглянути практики визнання в країнах регіону Європи, то також буде очевидно, що поняття «автоматичне визнання», як правило, не є тотожним до відсутності процедури визнання як такої.

В ЄС визнання професійних кваліфікацій (за регульованими професіями) регламентовано законодавством цього наднаціонального об'єднання, а саме Директивою 2013/55/EU Європейського парламенту і Ради від 20.11.2013 [25]. Ця директива є новою редакцією Директиви 2005/36/EC про визнання професійних кваліфікацій і Положення (EU) №1024/2012 про адміністративне співробітництво через Інформаційну систему внутрішнього ринку. Директива 2013/55/UE про внесення змін до директиви про визнання професійних кваліфікацій набула чинності 17 січня 2014 року. Держави-члени мали до 18 січня 2016 року транспонувати її зміст у національне законодавство. Даний законодавчий акт покликаний полегшити мобільність регульованих професій завдяки визнанню кваліфікацій, отриманих в іншій державі-члені ЄС.

Європейська комісія 11.05.2020 року опублікувала свою оцінку імплементації Директиви про визнання професійних кваліфікацій. Цей звіт про оцінку, передбачений Директивою, наполягає на нових елементах, введених переглядом 2013 року, а саме:

- Встановлення узгоджених вимог до підготовки «галузевих» професій: лікарів, медсестр, стоматологів, ветеринарних хірургів, акушерок, фармацевтів та архітекторів;
- Нові методи автоматичного визнання, які дозволяють встановити загальні принципи навчання та поширити систему автоматичного визнання на нові професії;
- Сприяння створенню та наданню послуг в іншій державі-члені, зокрема через запити відповідно до загальної системи визнання;

- Нові правила щодо часткового доступу, стажування та мовних навичок;
- Обов'язкове використання системи ІМІ;
- Використання нових інструментів, спрямованих на полегшення мобільності професіоналів, таких як Європейська професійна карта (EPC) [26].

Відповідно до Директиви «в ЄС діє система автоматичного визнання професійних кваліфікацій семи галузевих професій: медичні сестри, акушерки, лікарі, стоматологи, фармацевти, архітектори та ветеринарні хірурги.

Як працює автоматичне визнання? Щоб працювати в іншій країні ЄС, професіонали повинні звернутися до органу, який регулює їх професію в цій країні, для визнання кваліфікації. Щоб скористатися автоматичним визнанням, професіонали повинні мати диплом, який відповідає мінімальним вимогам згідно з Директивою про визнання професійних кваліфікацій (2005/36/EC), зазначені у Додатку V до цієї Директиви, а також будь-які інші сертифікати стосовно даної професії. Зокрема, це стосується документів, що підтверджують успішне проходження професійної практики та державних іспитів. Якщо отримано лише академічний диплом, і відсутні відповідні супровідні сертифікати, перелічені в Додатку V, немає можливості автоматичного визнання згідно з Директивою 2005/36 / EC» [26]. У такому разі власник кваліфікації протягом місяця отримує підтвердження, що заявка надійшла, та перелік додаткових документів, які він має подати для подальшої обробки заяви. Оцінка кваліфікації та рішення будуть прийняті компетентним органом протягом трьох місяців (для деяких випадків – протягом чотирьох місяців). У разі незгоди заявника із рішенням компетентного органу він може звернутися до суду відповідної країни.

Отже, можна констатувати, що процедура автоматичного визнання, яка передбачена законодавством ЄС для регульованих професій, також не означає відсутність будь-яких процедур, а суттєво спрощує та пришвидшує її.

У питаннях процедур автоматичного визнання значний прогрес спостерігається у групі країн Бенілюксу та Прибалтики (Бельгія, Нідерланди,

Люксембург, Естонія, Латвія та Литва). Ці країни уклали багатосторонню угоду про автоматичне визнання кваліфікацій вищої освіти, яка була підписана 14.09.2021 року. Ця угода стала новим інструментом досягнення мети Болонського процесу – автоматичного визнання кваліфікацій у сфері вищої освіти у відповідності до положень ЛКВ, Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), рамок кваліфікацій та інших інструментів, що підтримують впровадження автоматичного визнання, таких як Додаток до диплома та ЄКТС.

Угода відкрита до приєднання для країн ЄПВО. Проте, країна, яка бажає приєднатися, має відповідати певним вимогам: впровадити надійну систему забезпечення якості вищої освіти відповідно до ESG (Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в ЄПВО), трирівневу структуру вищої освіти відповідно до Рамки кваліфікацій ЄПВО та національну рамку кваліфікацій вищої освіти, що співвіднесена з Європейською рамкою кваліфікацій навчання впродовж життя [28].

Країни Балтії також об'єдналися для впровадження автоматичного визнання: «7 січня 2019 року набула чинності Угода між Урядом Естонської Республіки, Урядом Латвійської Республіки та Урядом Литовської Республіки про автоматичне академічне визнання. Ця угода передбачає, що всі сертифікати, видані після 7 січня 2019 року, автоматично визнаються згідно з додатком до угоди» [29].

Автоматичне визнання розвинене в країнах північного регіону NORDIC, що складається з п'яти суверенних держав Данії, Фінляндії, Ісландії, Норвегії та Швеції, а також трьох автономних територій, пов'язаних з цими державами: Фарерських островів і Гренландії (Данія) та Аландських островів (Фінляндія). Вважається, що ці держави утворюють особливий регіон завдяки своїм міцним історичним зв'язкам і традиціям міжнародного співробітництва. Країни цього регіону Європи керуються Рейк'явікською Декларацією та програмним документом «Автоматичне визнання в північному регіоні», ініційованим Радою міністрів північних країн щодо шляхів впровадження автоматичного визнання кваліфікацій серед країн Північної Європи.

Органи визнання в усіх країнах Північної Європи працюють над визнанням іноземних кваліфікацій в рамках Рейк'явікської Декларації з 2004 року. Рейк'явікська декларація була переглянута в 2016 році частково як регіональна відповідно до нових концепцій (включаючи автоматичне визнання) з метою просування скандинавського регіону як лідера у сфері міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти. Північні офіси визнання офіційно оформили співпрацю у сфері визнання шляхом створення мережі NORRIC (Nordic Recognition Information Centres) у доповнення до мереж ENIC-NARIC» [32].

У 2016 році країни Північної Європи та країни Балтії об'єднали зусилля, щоб створити посібник кваліфікацій цього регіону для університетів. Посібник було створено для полегшення визнання та забезпечення автоматичного визнання кваліфікацій між країнами північної Європи та Балтії, а саме: ENIC-NARIC Латвії, Естонії, Литви, Данії, Ісландії, Фінляндії, Норвегії та Швеції.

Інший посібник із впровадження автоматичного визнання створений в 2018 році в результаті проекту Erasmus + Key Action 3 PARADIGMS: «Короткий шлях до автоматичного визнання – 4 моделі» (A short path to automatic recognition – 4 models) учасниками проекту – центрами ENIC-NARIC. Якщо ознайомитися із доробком цього проекту, то можна знайти такий приклад: «Португалія: У 2007 році уряд Португалії ввів закон 341/2007 про автоматичне визнання бакалавра, магістра та доктора, з метою усунення перешкод у пересуванні та усунення бюрократичної процедури та затримки. Згідно з новим законом, іноземні кваліфікації, які є ідентичні португальським Licenciado, Mestre i Doutor з точки зору рівня, характеру та цілей, надають своїм власникам відповідні академічні права в Португалії. Рішення про визнання публікуються в Інтернеті для громадських консультацій з метою забезпечення прозорості процедури. Нині португальський список включає 36 країн, переважна більшість з яких – країни ЄС, але більше систем вищої освіти які постійно оцінюються, до списку можна додавати нові країни чи регіони» [34].

Автоматичне визнання кваліфікацій є однією з найактуальніших дискусійних тем сучасного освітнього дискурсу в Україні, європейському регіоні та в світі.

Експерти з визнання кваліфікацій, академічної і професійної мобільності, з питань якості освіти в Україні і ЄПВО доходять спільної думки, що запровадження автоматичного визнання кваліфікацій, принаймні в рамках ЄПВО, вирішить чимало питань щодо забезпечення швидкого, добросовісного і прозорого визнання кваліфікацій і вільного руху знань і професій.

Концепцію автоматичного визнання було закріплено на зустрічах стосовно розвитку Болонського процесу, у Бухарестському та Єреванському комюніке і відтоді тривають дискусії щодо її тлумачення і запровадження. 2025 рік визначений кінцевим терміном повного впровадження автоматичного визнання в країнах ЄПВО у Рекомендаціях Ради Європи від 26 листопада 2018 року про сприяння автоматичному взаємному визнанню вищої освіти, кваліфікацій середньої освіти та результатів і періодів навчання за кордоном [38], проте у практичному вимірі залишається відкритими чимало нагальних питань, які очікують на відповіді.

Найпоширенішим визначенням концепту автоматичного визнання, яким наразі користуються в ЄПВО та ЄС, лишається визначення ЄПВО: «результатом автоматичного визнання ступеня є автоматичне право власника кваліфікації певного рівня на доступ до ринку праці або програми подальшого навчання на наступному рівні у будь-якій іншій країні ЄПВО (доступ)» [38, переклад автора]. Ключовим для розуміння концепції автоматичного визнання є слово «доступ» у дужках наприкінці визначення. Доступ (access) vs вступ (admission) становить одну з ключових бінарних опозицій у експертних міркуваннях щодо академічного автоматичного визнання. Слово «доступ» так само фігурує у ключових принципах вищезгаданих Рекомендацій Ради Європи від 26.11.2018 року про сприяння автоматичному взаємному визнанню вищої освіти, кваліфікацій середньої освіти та результатів періодів навчання за кордоном. Окрім цього, там само читаємо що: кваліфікація вищої освіти, отримана в одній державі-члені, автоматично визнається на тому самому рівні з метою доступу до подальшого навчання в інших, без шкоди для вищого навчального закладу або права компетентних органів встановлювати

конкретні критерії прийому для певної програми або для перевірки достовірності документів [38].

Отже, хибно думати, що автоматичне визнання – це визнання безумовне, яке скасовує необхідність проведення процедури і безумовно діє у всіх країнах ЄПВО.

Автоматичне визнання рівня кваліфікації ("бакалавр = бакалавр = бакалавр", "магістр = магістр = магістр") дійсно ставить власників кваліфікації в рівні умови незалежно від країни походження кваліфікації, але не гарантує автоматичного зарахування на навчання. Окрім цього, автоматичне визнання застосовується вибірково, а не до всіх іноземних кваліфікацій за замовчуванням і залежить від рівня відповідності стандартам якості освіти та інших чинників.

Іншими словами, автоматичне визнання не скасовує процедуру визнання, а стандартизує її етапи, спираючись на три з п'яти елементів кваліфікації: рівень, якість та навантаження. (П'ять елементів кваліфікації: рівень, якість, навантаження, профіль та результати навчання) [39].

Автоматичне визнання можливо запровадити, якщо у країні походження кваліфікації затверджені:

- система забезпечення якості освіти;
- трирівнева система освіти бакалавр-магістр-PhD;
- національна рамка кваліфікацій, узгоджена з Європейською рамкою кваліфікацій;
- додаток до диплома європейського зразка (Diploma Supplement). [39: 24]

Але чи у всіх країнах ЄПВО забезпечені вищезазначені умови? Якою є поточна ситуація в Україні?

У рекомендаціях проєкту ERASMUS+ FAIR «Фокус на автоматичному визнанні ЗВО», 2015–2017 [40], формат застосування автоматичного визнання у різних країнах ЄПВО проілюстровано низкою прикладів за країнами, які переконливо свідчать про варіативний характер форматів та процедур автоматичного визнання в ЄПВО. Так, як вже зазначалося вище, у Бельгії (Фландрії) автоматичне визнання застосовується для кваліфікацій з країн «Бенілюксу» та

пов'язує Фландрію з французькою та німецькомовною спільнотами в Бельгії, Люксембурзі та Нідерландах. Поступово така процедура застосовується і для ступенів вищої освіти з Португалії, Данії та Польщі. Це означає, що час оцінки освітніх кваліфікацій для надання їх власникам доступу та вступу до освітніх програм у Фландрії суттєво скоротиться. Іноземні кваліфікації з країн, що не входять до Лісабонської конвенції, залишаються окремою категорією та не отримують переваг від автоматичного визнання. Однак таке автоматичне визнання стосується лише рівня, і цього недостатньо для надання автоматичного доступу до конкретних програм вищої освіти, включаючи і деякі магістерські програми.

Ставлення до автоматичного визнання у Німеччині далеко від оптимістичного. Для Німеччини важливіше реально застосовувати існуючі норми Лісабонської конвенції (наприклад, суттєву різницю), і не створювати нові.

В Іспанії визнання іноземних заявок є автоматичним як для студентів ЄС з конкретними дипломами про середню освіту, еквівалентними іспанському *Título de Bachiller*, так і для країн, що мають угоди про визнання. Для інших випадків процедуру визнання визначає Міністерство освіти (*Subdirección General de Ordenación Académica*).

У рекомендаціях проєкту ERASMUS + Key Action 3 PARADIGMS: Нові парадигми у визнанні (2016–2018) були проведені масштабні консультації в мережі ENIC-NARIC, яка складається з 54 інформаційних центрів академічної мобільності [34] та чітко виокремлено чотири моделі автоматичного визнання: юридичні двосторонні та багатосторонні угоди, які передбачають автоматичне визнання між двома або більше країнами; юридично обов'язковий односторонній перелік ступенів, який визначає, які кваліфікації автоматично визнаються цією країною; м'які (або неправові) двосторонні та багатосторонні угоди між країнами для автоматичного визнання кваліфікацій; автоматичне визнання «де-факто» – одностороння практика автоматичного визнання, заснована на сукупності процедур без офіційної чи юридичної угоди. Також було визначено основні завдання на наступні два роки, які поступово втілювалися національними та міжнародними стейкхолдерами, в тому

числі і в Україні. Стисло ці завдання полягали у визначенні національних стратегій для подальшого впровадження автоматичного визнання та плану їх імплементації усіма стейкхолдерами, серед яких обов'язковими акторами визначено Міністерство освіти, центр ENIC-NARIC та агентство із забезпечення якості освіти. Міністерства освіти в ЄПВО повинні забезпечити виконання двох передумов автоматичного визнання на національному рівні: 1) ратифікація та імплементація Лісабонської конвенції та 2) впровадження трьох циклів системи освіти. Агентствам із забезпечення якості в ЄПВО разом з компетентними національними органами слід забезпечити дотримання Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в ЄПВО (ESG) в їх системі забезпечення якості (QA). Центрам ENIC-NARIC рекомендовано забезпечити прозорість умов автоматичного визнання для всіх відповідних зацікавлених суб'єктів та дотримуватися принципів ЛКВ.

Центр ENIC Ukraine (ДП «Інформаційно-іміджевий центр») в межах проєкту Європейського Союзу Еразмус+ КА3 «I-Comply: впровадження практик визнання в ЄПВО відповідно до Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні» (2019–2021) розробив дорожню карту приведення інфраструктури і процедури визнання в Україні до максимальної відповідності з Лісабонською конвенцією і здійснив низку організаційних, дослідницьких та імплементаційних заходів, в тому числі стосовно розбудови автоматичного визнання в Україні на підґрунті найкращих європейських практик. Головною метою у цій частині було досягнення повної відповідності з Лісабонською конвенцією щодо автоматичного визнання в ЄПВО, а саме: поняття автоматичного визнання має бути визначено у законодавстві. Іноземна кваліфікація, яка відповідає критеріям для автоматичного визнання на системному рівні, оцінюється так само, як і національна кваліфікація, і таким чином процедура спрощується максимально. Для цього було ретельно досліджено результати попередніх проєктів та досвід інших країн ЄПВО щодо застосування *de facto* механізмів автоматичного визнання. У щільній співпраці з Міністерством освіти і науки України, у складі експертної групи проведено роботу щодо зіставлення та співвіднесення НРК та ЄРК, проведено самоаналіз щодо

можливості застосування механізму автоматичного визнання на національному рівні із застосуванням опитування стейкхолдерів та аналізом законодавства щодо необхідних або можливих змін та підготовлено проєкт з пропозиціями щодо внесення змін до законодавства щодо автоматичного визнання на національному рівні, укладено систематизовані у єдиному форматі описи систем освіти, виходячи з потреб визнання кваліфікацій та оприлюднено на сайті ENIC Ukraine [42].

Крім того, було проведено опитування в мережі центрів ENIC-NARIC з метою з'ясування таких питань: чи діє у країні автоматичне визнання на системному рівні; яке визначення використовується для автоматичного визнання; чи наявна законодавча база; чи існує національна стратегія та план впровадження автоматичного визнання; чи застосовується з метою працевлаштування (за нерегульованими професіями); яка модель використовується; чи наявні юридичні двосторонні та багатосторонні угоди; юридично обов'язковий односторонній перелік ступенів; неправові двосторонні та багатосторонні угоди; «де-факто» автоматичне визнання; чи використовується автоматичне визнання для інших країн (не країн ЄПВО) тощо.

В опитуванні взяли участь центри 13 країн і було з'ясовано, що у більшості країн діють на системному рівні різні моделі автоматичного визнання: застосовуються регіональні угоди про взаємне автоматичне визнання кваліфікацій або автоматичне визнання «де факто». У більшості країн ЄПВО не затверджені власні дефініції концепту і у діяльності керуються визначенням, наведеним вище, або визначенням, яке надається в Рекомендаціях Ради ЄС 2018 року [38]. У Бельгії, Литві та РФ концепція автоматичного визнання закріплена законодавчо.

Автоматичне визнання кваліфікацій здебільшого асоціюється з академічним визнанням, але Австрія, Данія, Естонія, Литва та РФ застосовують автоматичне визнання кваліфікацій так само і для працевлаштування за нерегульованими професіями.

Серед проблемних питань, які уповільнюють процес широкого практичного застосування автоматичного визнання, респонденти зазначали те, що не всі країни

запровадили Болонську трирівневу ступеневу систему. Заважають розповсюдженню автоматичного визнання такі фактори, як невідповідність системи якості освіти Стандартам і рекомендаціям щодо забезпечення якості освіти в ЄПВО (ESG) [36], застарілі угоди про взаємне визнання, складнощі із визнанням коротких циклів вищої освіти та низький рівень надання інформації щодо системи освіти країни походження документа.

Проблемним питанням є застосування автоматичного визнання до доболонських кваліфікацій, а також кваліфікацій тих періодів, коли було задокументовано менше інформації або вона нечітко викладена в освітніх документах [42: 26].

Отже, ми бачимо, що імплементація автоматичного визнання в ЄПВО – це рухомий процес, який потребує постійного моніторингу, законотворчої роботи, залучення великої кількості стейкхолдерів на національному та міжнародному рівнях. Наразі більшість країн знаходяться на шляху розбудови національних стратегій імплементації автоматичного визнання.

В Україні також спостерігаємо рух вперед до автоматичного визнання. Наразі вже застосовується спрощена процедура визнання для кількох категорій іноземних освітніх документів (де-факто – автоматичне визнання), Міністерством освіти і науки України за активної участі ENIC Ukraine проводиться активна робота щодо оновлення та підписання нових двосторонніх угод про взаємне визнання кваліфікацій.

В Україні трициклова система освіти, повністю впроваджено ЄКТС, гармонізовано додаток до диплома про освіту для цілей визнання, здійснюється робота із співвіднесення національної та європейської рамки кваліфікацій, посилено роботу щодо вдосконалення систем внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти.

Питання автоматичного визнання досліджувалося за участі представників України – МОН та ENIC Ukraine в межах проєктів Європейського Союзу Еразмус+ КА3, які було завершено у першому кварталі 2021, а саме «TPG В on LRC:

Тематична партнерська група В щодо імплементації Лісабонської конвенції з визнання кваліфікацій в країнах ЄПВО» [44] та «I-Comply: впровадження практик визнання в ЄПВО відповідно до Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні» [45].

У межах вищезгаданого проєкту 03.03.2020 року ENIC Ukraine провів у Києві конференцію щодо спільного розуміння поняття «автоматичне визнання» і стратегій його імплементації у ЄПВО за участі високого представництва експертів із 12 країн Європи, представників керівного складу Європейської комісії, Європейської інформаційної освітньої мережі (Eurydice EACEA), Європейського реєстру забезпечення якості освіти (EQAR), Бюро ENIC, Європейської студентської ради (ESU), профільних Міністерств країн ЄПВО, провідних центрів міжнародної мережі ENIC-NARIC.

Постановку проблеми і визначення векторів обговорень забезпечили провідні світові експерти у галузі міжнародної освіти і визнання кваліфікацій: координатор з вищої освіти, автор Звітів про імплементацію Болонського процесу 2012, 2015 та 2018 років Девід Крос'є, радник ЄС з питань політики Клара Енгельс-Перені, президент Комітету ЛКВ Гуннар Вахт та віце-президент Аллан Бруун Педерсен, директор EQAR, член керівної групи авторів ESG Колін Тук та інші.

Учасники дійшли згоди, що питання автоматичного визнання є насамперед питанням довіри, яка ґрунтується на спільному розумінні, прозорості, доброчесності, забезпеченні якості та узгодженості процедур і форматів [42: 26].

Повертаючись до результатів проєкту FAIR [40], варто пригадати запропоновану експертами проєктної групи політику маленьких кроків, а саме: змінювати національне законодавство, підсилюючи відповідність принципам Лісабонської конвенції; консультувати визнавачів у закладах вищої освіти щодо належної імплементації Лісабонської конвенції та збільшення використання якісних критеріїв у процедурі визнання; схвалити нещодавно опубліковані Інструкції EAR-NEI (European Area Recognition Manual for Higher Education Institutions) [43] як орієнтир для процедури визнання в університетах (прим. третє видання вийшло у

2020 році); підтримувати роль якості процесів визнання у закладах вищої освіти, як важливої складової забезпечення якості освіти. З моменту оприлюднення ця політика довела свою ефективність і широко застосовується у ЄПВО та, зокрема, в Україні.

Ще одним кроком на цьому шляху можна вважати проєкт Європейського Союзу КАЗ Еразмус+ «I-AR: Імплементація автоматичного визнання у мережі» (2020–2021). Наприкінці 2020 року, ENIC Ukraine на запрошення партнерів міжнародної співпраці увійшов до складу консорціуму проєкту. У головну проєктну групу об'єдналися центри ENIC-NARIC 10 країн: Австрія, Італія, Литва, Норвегія, Польща, Фламандський регіон Бельгії, Франція, Естонія, Нідерланди (координатор проєкту) та Україна. У допоміжній групі: ENIC-NARIC Ірландії та Чеської Республіки. Експертна підтримка на стратегічному рівні здійснюється Європейською асоціацією університетів, Європейською студентською організацією, Європейським консорціумом з акредитації вищої освіти та Бюро комітету Лісабонської конвенції [46]. Проєкт передбачає потужну дослідницьку роботу, проведення семінарів та розробку ресурсів, що допоможуть компетентним органам та закладам освіти розуміти та порівнювати кваліфікації різних країн ЄПВО та редакція інструкцій EAR Manual (European Area Recognition Manual – посібник з визнання для центрів мереж ENIC-NARIC) [49].

Всі напрацювання ENIC Ukraine, компетентних органів, рекомендації проєктів, експертів, кращі практики втілилися у проєкті нового Порядку з визнання здобутих в іноземних закладах вищої освіти ступенів вищої освіти [47], який пройшов громадське обговорення і знаходиться на фінальній стадії запровадження.

Проєкт передбачає закріплення на законодавчому рівні визначення поняття автоматичне визнання, як «підтвердження права власника іноземного документа про освіту, якому присвоєна певна кваліфікація на певному рівні вищої освіти відповідно до законодавства країн Європейського простору вищої освіти, здобувати вищу освіту на наступному рівні». У п. 5 розділу V чітко накреслено умови і процедуру застосування автоматичного визнання: «Автоматичне визнання може

бути застосовано компетентним органом з визнання у разі, якщо Документ відповідає визначеним критеріям» [47]. Також проєктом документа запроваджено в національну процедуру визнання поняття «суттєвої різниці» та інші новації.

Отже, проводиться системна робота щодо імплементації автоматичного визнання в Україні відповідно до національних і міжнародних нормативно-правових документів, рекомендацій експертів та кращих практик, у щільній співпраці стейкхолдерів на національному та міжнародному рівні.

Як видно з наведених прикладів, у професійному середовищі поняття «автоматичне визнання» є найбільш обговорюваним, проте, як правило, «автоматичне визнання» не трактується як відсутність процедури визнання як такої. Зазвичай, заявник подає документи, а компетентний орган видає рішення. Автоматичне визнання у такому разі буде більш формальною і максимально спрощеною процедурою. Проте, вона все одно залишається фільтром від фальшованих освітніх документів, освітніх установ із непідтвердженим статусом, а в підсумку – від некваліфікованих кадрів.

Підсумовуючи результати даної розвідки, автор дійшов думки, що вектор розвитку у рамках Болонського процесу спрямований на створення єдиного простору вищої освіти з врахуванням особливостей і традицій національних систем освіти. Співпраця в рамках міжнародних конвенцій і договорів щодо визнання іноземних кваліфікацій, у т.ч. автоматичного визнання, спрямована не на скасування національних практик визнання як таких, а на приведення їх до єдиних принципів (стандартів), напрацювання інструментарію для спрощення і формалізації таких процедур за чіткими критеріями, проте зі збереженням надійності таких процедур. Україна не тільки вчасно запроваджує передовий досвід, зокрема, рекомендації Комітету ЛКВ, в національне законодавство, а й бере активну участь у розробці таких рекомендацій на міжнародному рівні.

1.3. Практика визнання освітніх кваліфікацій в Україні

Україна не стоїть осторонь тих процесів, які відбуваються в сфері освіти і визнання іноземних освітніх кваліфікацій як на європейському, так і на глобальному рівнях. Рекомендації Комітету ЛКВ вивчаються та своєчасно імплементуються в національне законодавство, як було продемонстровано вище.

Через аналіз нормативних актів, які регулювали процедуру визнання в Україні в період 2003–2021 років, автором досліджено еволюцію процедури визнання в Україні за цей період.

2003 рік – Наказ МОН від 20.08.2003 N 563 «Про затвердження Положення про визнання іноземних документів про освіту», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 30 вересня 2003 р. за N 878/8199

- заявник окрім документів на визнання має подати довідку від центральних органів влади своєї країни про визнання ЗВО і освітньої програми, а для філії ЗВО – додатково довідку з країни розташування філії;
- додатково подається довідка від центральних органів влади своєї країни про академічні та професійні права;
- іноземці подають клопотання від закладу освіти;
- нострифікаційну процедуру здійснює Державна акредитаційна комісія;
- порівняння змісту програм (трудомісткий процес, який потребує значного часу) здійснюється для всіх документів, якщо з країною походження документа про освіту не підписана двостороння міжнародна угода;
- критерії для відмови не формалізовано.

2011 рік – Наказ МОН від 29.03.2011 № 295 «Про затвердження Порядку визнання і встановлення еквівалентності в Україні документів про освіту, виданих навчальними закладами інших держав», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 28 квітня 2011 р. за N 529/19267

- зменшено і чітко визначено перелік документів для подачі;

- визначено вичерпний перелік підстав для відмови;
- закріплено обов'язок встановлення автентичності, статусу ЗВО за органом з визнання (замість заявника);
- чітко визначено процедуру оцінки кваліфікації;
- зобов'язано компетентний орган надавати заявнику вичерпну інформацію в разі умовного визнання або відмови.

2012 рік – Наказ МОНмолодьспорту від 28.05.2012 № 632 «Деякі питання визнання і встановлення еквівалентності в Україні документів про освіту, виданих навчальними закладами інших держав», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14 червня 2012 р. за № 960/21272

- до критеріїв додано академічні та професійні права;
- спрощено процедуру для документів, які надають доступ до вищої освіти;
- зменшено перелік документів для подання заявником;
- заявнику надано право самостійно обирати ЗВО для порівняльного аналізу змісту програм, який враховується під час прийняття рішення.

2015 рік – Наказ МОН України від 05.05.2015 № 504 «Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 27.05.2015 р. за № 614/27059

- повноваження на здійснення процедури визнання та прийняття остаточного рішення надано, окрім МОН, також ЗВО;
- більш гнучкі вимоги до наявності перекладів, способу їх засвідчення, що зменшило навантаження на заявників;
- закріплено можливість подачі електронної заявки;
- спрощено процедуру визнання для кваліфікацій, присуджених університетами з Academic Ranking of World Universities (ARWU) та країн ОЕСР;
- для оцінки кваліфікації запроваджено співставлення рамок кваліфікацій (принцип прийняття освіти);

- закріплено можливість для ЗВО гнучкіше оцінювати академічну різницю (зміст і навантаження) для забезпечення принципу суттєвих відмінностей;
- вперше в нормативному акті, що має статус законодавства, за центром ENIC Ukraine закріплено надання висновку, що має характер рекомендації для прийняття рішення компетентним органом з визнання;
- університети мають право переглянути рішення МОН в бік більш сприятливих результатів для заявника;
- вперше врегульовано процедуру визнання кваліфікацій біженців;
- розроблено порядок перегляду і оскарження результатів визнання (право на апеляцію).

Як вже зазначалося, в Україні компетентними органами з визнання іноземних освітніх кваліфікацій є Міністерство освіти і науки і заклади вищої освіти.

Заклад вищої освіти може здійснити процедуру визнання для зарахування власника іноземного документа про освіту на навчання або для прийняття на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника до цього ЗВО;

Міністерство освіти і науки України здійснює визнання і для працевлаштування, і для продовження навчання власника іноземного документа про освіту в Україні.

Статистичні дані щодо визнання іноземних документів про освіту компетентними органами з визнання за 2016–2020 роки публікувалися автором в статті [17]. Уточнену статистику за 2016–2020 і нові дані за 2021 рік (фактичні показники за 11 місяців і прогностичні показники на грудень 2021 року) наведено в таблиці 1.3. «Дані демонструють зростання загальної кількості процедур визнання іноземних документів про освіту в Україні протягом 2016–2019 років, і зниження цього показника на 7,5% у 2020 році, яке є наслідком зниження міграційних процесів через пандемію COVID-19 і пов'язаними з нею обмеженнями переміщень, які вводилися країнами, а також обережністю поведінки потенційних груп такої міграції. Проте, з огляду на причини, таке зменшення найвірогідніше є тимчасовим

явищем через оптимістичні очікування щодо подолання людством вірусної хвороби, «відкладений попит» через карантинні обмеження країн, а також через бурхливий розвиток дистанційних освітніх програм» [17]. Оновлені дані свідчать про подолання тенденції до зниження кількості запитів на визнання кваліфікацій, пов'язаної з пандемією COVID-19, і демонструють повернення на рівень показників 2019 року, і можливе їх перевищення за результатами 2021 року.

Таблиця 1.3.

Статистика визнання іноземних документів про середню, професійну та вищу освіту в розрізі компетентних органів (подано заяв) за 2016–2021 роки

Рік	Подано документів про середню, професійну та вищу освіту ¹			
	МОН	з них з порівняльним аналізом	ЗВО	Усього в Україні
2016 рік	4609	394	25	4634
2017 рік	10104	409	923	11 027
2018 рік	14 129	548	1 561	15 690
2019 рік	17 872	483	1 886	19 758
2020 рік	15 078	281	3 119	18 197
2021 рік ²	18 925	321	8 787	27 712

¹ – не включає дані про визнання наукових ступенів; ² – дані за 2021 рік включають фактичні дані за 11 місяців 2021-го та прогнозні дані на грудень 2021-го: МОН – 1689, з порівняльним аналізом – 35, ЗВО – 343)

Наведені у таблиці 1.3. дані також демонструють більшу активність ЗВО у розбудові інституційних можливостей для здійснення процедури визнання: кількість проведених ними процедур за рік збільшилася у 2,7 рази.

Викликає інтерес також і географія кваліфікацій, які подаються на визнання в Україні. Кількісні дані першої десятки країн, з яких походять кваліфікацій, що

подаються на процедуру визнання в Україні до МОН та ЗВО, наведено в таблицях 1.4 і 1.5. Рейтинги вибудовані за даними 2021 року.

Наведені у табл. 1.4 дані демонструють такі тенденції: значне і стабільне зростання протягом 6 років визнання кваліфікацій, що походять з Індії, Польщі, Марокко, Нігерії, Туреччини, Єгипту. Стабільний з невеликими коливаннями за роками є потік кваліфікацій на визнання з Азербайджану та Туркменістану. І поступове зменшення кількості кваліфікацій, що подаються на визнання, походять з РФ.

Таблиця 1.4.

Топ-10 країн, з яких походять документи про освіту, що подаються на процедуру визнання в МОН, 2016–2021 роки

№	Назва країни	2016	2017	2018	2019	2020	2021 ¹
1.	Республіка Індія	26	314	2694	3536	4113	4846
2.	Республіка Польща	159	248	318	450	294	1589
3.	Королівство Марокко	117	526	1113	1500	1582	1532
4.	Азербайджанська Республіка	1003	1556	1568	1361	557	1032
5.	Федеративна Республіка Нігерія	86	337	511	958	778	1029
6.	Туркменістан	712	1741	1070	1398	1094	997
7.	Турецька Республіка	146	284	503	555	588	837
8.	Китайська Народна Республіка	250	425	582	821	958	793
9.	Російська Федерація	788	840	820	797	610	661
10.	Арабська Республіка Єгипет	46	225	263	551	468	567

1 – дані за 2021 рік включають фактичні дані за 11 місяців 2021-го

Дані табл. 1.5 демонструють динаміку, з якою ЗВО долучаються до запровадження власних практик визнання: від незначних обсягів у 2016-му до значних показників у 2021, зокрема з таких країн походження кваліфікацій як Польща, КНР та Індія.

Таблиця 1.5.

Топ-10 країн, з яких походять документи про освіту, процедуру визнання яких здійснюють ЗВО, 2016–2021 роки

№	Назва країни	2016	2017	2018	2019	2020	2021 ¹
1.	Республіка Польща	1	19	137	277	850	3492
2.	Китайська Народна Республіка	0	20	7	2	5	612
3.	Республіка Індія	0	275	216	488	437	426
4.	Королівство Марокко	0	6	15	17	102	313
5.	Азербайджанська Республіка	4	160	249	172	115	281
6.	Турецька Республіка	0	8	20	24	140	274
7.	Федеративна Республіка Нігерія	0	44	86	100	236	237
8.	Грузія	2	17	126	155	59	225
9.	Латвійська Республіка	0	22	63	63	139	177
10.	Арабська Республіка Єгипет	0	5	16	31	82	120

1 – дані за 2021 рік включають фактичні дані за 11 місяців 2021-го

В Україні процедура та критерії визнання іноземних кваліфікацій регламентовані на національному рівні, докладний огляд законодавства автором було зроблено в попередніх підрозділах. Процедура визнання в Україні відповідно до рекомендацій Комітету ЛКВ [22] та Порядків визнання [8, 9] складається з трьох основних етапів:

- перевірки автентичності освітніх документів;
- підтвердження статусу ЗВО, який присудив кваліфікацію, і освітньої програми;
- оцінки кваліфікації (або періоду навчання) та встановлення еквівалентності освітньому ступеню в Україні, академічних та професійних прав.

Перший етап буде спрощено, якщо власник освітніх документів засвідчив їх в країні видачі штампом «Apostille» або, якщо країна походження не підписала

Конвенцію, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів (Гаага, , 1961 рік) [35], – штампами консульської легалізації. Апостиль і консульська легалізація – це правові режими надання юридичної чинності документам на території іншої країни і є стандартними процедурами для виводу документів у міжнародний обіг.

Серед інструментів спрощення на даному етапі процедури також є: запроваджені країною походження кваліфікації електронні реєстри документів про освіту, електронні реєстри апостилів, бази зразків документів про освіту, у т. ч. зразки документів за попередні періоди, порівняння із затвердженим країною зразком (якщо такий був прийнятий) та деякі інші.

Другий етап процедури – підтвердження статусу ЗВО і освітньої програми. На даному етапі має бути з'ясовано, чи визнає країна походження документа даний заклад освіти як такий, що належить до її системи освіти. Зауважимо, що для ЗВО, які входять до академічного рейтингу університетів світу – Academic Ranking of World Universities (ARWU), цей етап не застосовується (з врахуванням року завершення навчання).

Цей етап можуть спростити наявність в країні походження кваліфікації у відкритому доступі реєстрів закладів освіти, ліцензій і акредитацій ЗВО або інших форм визнання закладів освіти в країні. Великого значення набуває інформація, про ЗВО у міжнародних базах, таких як WHED, базах агенції з акредитації та забезпечення якості освіти, а також та, яку надає про себе і свої освітні програми ЗВО у відкритому доступі, та інші офіційні джерела.

Третій етап процедури – оцінка кваліфікації (або періоду навчання) та встановлення еквівалентності освітньому ступеню в Україні, академічних та професійних прав. На даному етапі, враховуючи об'єктивні відмінності між системами освіти країн, необхідно визначити відповідник іноземної кваліфікації в українській системі освіти.

Цей етап істотно спрощений для документів, виданих закладами освіти країн, які затвердили національні рамки кваліфікацій, у т. ч. для закладів, що входять до ARWU, а також для документів, виданих в країнах, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). У таких випадках визначення відповідника відбувається через співставлення національних і міжнародних рамок кваліфікацій.

Другим інструментом для спрощення даного етапу є двосторонні міжнародні договори, що регулюють питання визнання та еквівалентності документів про освіту (див. табл. 1.2). Проте, у використанні цього інструменту є деякі особливості. Частина укладених Україною двосторонніх договорів містить чітке визначення відповідників між кваліфікаціями систем освіти країн-підписантів. У такому разі на етапі оцінки кваліфікації буде прямо застосовано положення такого міжнародного договору. Проте, значна частина з цих договорів не визначає еквівалентність або містить певні умови такої еквівалентності, до прикладу: якщо період навчання однаковий або освітні програми ідентичні за змістом і обсягом. У разі наявності в тексті міжнародного договору подібних вимог необхідно порівняти програми і за результатами порівняння приймати рішення або про визнання на тому ж рівні, або про умовне визнання (за умови тестування з певних дисциплін).

З означених причин, такий інструментарій як двосторонні міжнародні договори в процедурі визнання є менш універсальним, ніж національні рамки кваліфікацій. Крім того, національні системи освіти швидко трансформуються, і тексти таких міжнародних договорів застарівають, процес прийняття змін до них є тривалим дипломатичним процесом.

У відкритих джерелах зустрічається теза про те, що якщо між Україною та країною походження освітнього документа діє міжнародний договір, який регулює питання визнання та еквівалентності документів про освіту, то документ має визнаватися автоматично (зазвичай мається на увазі, прийматися без процедури визнання). Аргументується така позиція тим, що міжнародний договір має вищу силу за національне законодавство. Проте, така аргументація неповна: договорів про

скасування процедури визнання з жодною країною не підписано. Крім того, дія угоди не може поширюватися на неавтентичні документи або документи, видані установами, які країна не визнає в своїй системі освіти. А такі факти встановлюються на 1 і 2 етапі процедури визнання.

Таким чином, міжнародні договори не скасовують проведення процедури визнання, а є дієвим механізмом для її спрощення, проте з деякими застереженнями.

Якщо країна походження освітнього документа не затвердила національну рамку кваліфікацій та не має з Україною двостороннього міжнародного договору, то здійснюється порівняльний аналіз змісту іноземної програми зі змістом української програми відповідної або суміжної спеціальності. Порівняльний аналіз, як уже зазначалося, трудомістка процедура, яка вимагає певного часу, що негативно впливає на строки процедури, але він необхідний, коли інший інструментарій визначення відповідника іноземній кваліфікації відсутній. Позитивною тенденцією є той факт, що кількість процедур із порівняльним аналізом почала значно зменшуватися останніми роками (див. табл. 1.2). А це вагомий чинник спрощення процедури визнання та зменшення її строків.

Строки процедури визнання становлять 45 календарних днів від надходження усіх документів та інформації, необхідних для здійснення процедури визнання, у т. ч. отримання інформації від іноземних установ [8, 9]. Реально терміни, які пропонуються для заявників під час подачі документів на процедуру визнання в МОН, становлять від 5 до 60 робочих днів і обумовлені як якістю підготовки документів і вибором строків їхнім власником, так і складністю процедури в кожному окремому випадку та швидкістю реагування іноземних установ на запити української сторони: а це іноземні заклади освіти, органи державної влади, агенції із забезпечення якості освіти, центри мережі ENIC-NARIC, архівні установи інших країн та інші.

Нарікання на терміни процедури визнання в Україні часто лунають як в публічному просторі, так і зустрічаються у наукових публікаціях. До прикладу, теза про необхідність скорочення строків процедури звучить у працях Л. Шаталової та

С. Коваленка [12; 15]. Так, Л. М. Шаталова зазначає: «На наш погляд, слід запозичити досвід країн, в яких дана послуга надається від 15 до 30 днів, а у разі необхідності передбачено можливість їх подовження до 3-х місяців» [12: 150]. При цьому головною перешкодою до зменшення термінів дослідник вважає повільне надання відповідей українськими закладами освіти, а також посилається на Закон України «Про доступ до публічної інформації», яким визначено термін реагування на запит у 5 робочих днів. Але ж, під час процедури визнання іноземного документа про освіту в Україні інформація не запитується в українських ЗВО, вона запитується в іноземних установах у різних країнах світу. По-перше, вони не керуються у своїй діяльності законодавством України, по-друге, запитувана інформація щодо навчання фізичної особи не є публічною, більше того, така інформація захищається як в Україні, так і в більшості країн світу національним законодавством в сфері захисту персональних даних. І це ще один аспект, який додає певні умови та обмеження до роботи визнавачів дипломів.

Можливості для спрощення процедури і пришвидшення процедури проаналізовано на початку даного підрозділу. Серед них – наявність і доступність реєстрів апостилів, реєстрів документів про освіту, реєстрів закладів освіти, наявність національної рамки кваліфікацій, її самосертифікація до міжнародних рамок кваліфікацій. Якщо ж поглянути на таблиці 1.4 та 1.5 і проаналізувати першу десятку країн, звідки походять кваліфікації, що подаються на визнання в Україні, то можна констатувати, що у більшості з цих країн відсутні такі електронні реєстри, не прийняті національні рамки кваліфікацій або вони не співвіднесені з ЄРК, більшість з країн не є членами ЄПВО, відповідно не використовують порівняну систему ступенів та інший інструментарій, запроваджений в рамках Болонського процесу.

Для порівняння строків процедур визнання в Україні з іншими країнами варто повернутися до такого офіційного джерела як Моніторинг виконання Лісабонської конвенції [24], де наведено данні щодо строків процедур в різних країнах (з 50 країн, які взяли участь в моніторингу):

- 1 місяць – 8 країн (Азербайджан, Хорватія, Чеська Республіка, Естонія, Грузія, Литва, Чорногорія);
- 1,5 місяці – 4 країни, де окрім України, Албанія, Румунія, РФ;
- 2 місяці – 8 країн (Андорра, Болгарія, Франція, Угорщина, Північна Македонія, Нідерланди, Сербія, Словенія);
- 3 місяці – 9 країн (Австрія, Кіпр, Німеччина, Святіший Престол, Італія, Люксембург, Мальта, Норвегія та Польща)
- 4 місяці – 6 країн (Вірменія, Фламандська та Французька спільноти Бельгії, Казахстан, Латвія, Португалія);
- 6 місяців – 1 країна (Іспанія).

Ще в 14 країнах строки не регламентовані державою, а в 9 країнах строки не регламентовані законодавчими актами в сфері визнання кваліфікацій. З наведених даних стає очевидним, що строки процедури визнання в Україні є обґрунтованими, вони не тільки співставні з практикою інших країн ЄПВО, а є більш прийнятними для заявників, ніж у багатьох країнах ЄПВО.

Удосконалення процедури визнання необхідно шукати в площині посилення інформаційної взаємодії з іноземними партнерами, активної участі в міжнародних конвенціях і проектах, постійною співпрацею з міжнародними базами даних, зручності подачі документів для заявників та їхньої інформаційної підтримки на різних етапах.

Отже, за результатами аналізу практики визнання іноземних кваліфікацій в Україні можна зробити висновок про те, що на цьому напрямі Україна не відстає від інших країн ЄПВО, динамічно змінюючи законодавчу базу з врахуванням Рекомендацій Комітету ЛКВ, результатів міжнародних проектів. Вектор на удосконалення і спрощення процедури для заявників незмінно витримується. Заклади вищої освіти активно долучаються до впровадження інституційного визнання іноземних кваліфікацій.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ ОСВІТНІХ КВАЛІФІКАЦІЙ

2.1. Роль інформаційного забезпечення у процедурах визнання

Як зазначалося у попередньому розділі, успішність міжнародного визнання освітніх кваліфікацій залежить від довіри до національної системи освіти, системи забезпечення якості освіти і власне якості кваліфікацій, які присуджують ЗВО. Ці чинники у визнанні кваліфікацій потребують окремих досліджень і не розглядаються докладно в рамках даної розвідки. Водночас, як було продемонстровано на прикладах інших країн і української практики визнання, інформаційне забезпечення визнання кваліфікацій є ключовим чинником і фокусом всіх міжнародних програмних і законодавчих документів в рамках ЄПВО.

Протягом останніх двох десятиліть Болонською декларацією, а також положеннями Комюніке наступних Конференцій міністрів були визначені інструменти гармонізації вищої освіти з метою сприяння реформам у вищій освіти та інформаційного забезпечення виданих кваліфікацій на європейському, національному, регіональному та інституційному рівнях.

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) було схвалено Групою супроводу Болонського процесу (BFUG) в 2014 та прийняті конференцією міністрів в 2015 [36]. Надання інформації щодо забезпечення якості в ЄПВО є однією з цілей Стандартів та рекомендацій. Зокрема, варто згадати стандарти 1.7 і 1.8 (ESG 1.7 і 1.8):

«1.7 Заклади повинні забезпечити збір, аналіз і використання відповідної інформації для ефективного управління своїми програмами та іншою діяльністю... Ефективні процеси збору та аналізу інформації про освітні програми та іншу діяльність підтримують систему внутрішнього забезпечення якості» [36].

«1.8 Заклади повинні публікувати зрозумілу, точну, об'єктивну, своєчасну та легкодоступну інформацію про свою діяльність, включаючи програми... Навчальні заклади повинні оприлюднювати чітку, точну, об'єктивну, актуальну і доступну інформацію про свою діяльність, зокрема про свої програми...

Інформація про діяльність навчальних закладів є корисною для потенційних і реальних студентів, випускників, інших зацікавлених сторін та широкого загалу...

Відповідно, навчальні заклади мають надавати інформацію про свою діяльність, зокрема про програми, які вони пропонують, критерії відбору на ці програми, очікувані навчальні результати, кваліфікації, які вони присвоюють, застосовувані процедури викладання, навчання та оцінювання, показники успішності, навчальні можливості, доступні студентам, та інформацію про працевлаштування випускників» [36].

2. Запровадження трирівневої системи вищої освіти: бакалавр (включаючи короткий цикл) – магістр – доктор філософії, створило систему зрозумілих та порівнюваних ступенів вищої освіти.

3. Інструмент уніфікованих кредитів Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) забезпечує прозорість навчання, тим самим покращуючи якість вищої освіти. Було створено та затверджено Довідник користувача ECTS (2015).

4. Додаток до диплома (DS) – потужний та ефективний інформаційний інструмент для відображення детальної інформації про заклад освіти, акредитацію, систему освіти, освітню програму, зміст та результати навчання. Конференція міністрів в 2018 році прийняла оновлену редакцію Додатка до диплому.

5. Рамка кваліфікацій (QF) – переглянута в 2018 році загальна структура кваліфікацій в ЄПВО містить загальні дескриптори циклів вищої освіти на основі результатів навчання, компетенцій та кредитів. Створення національних рамок кваліфікацій та співвіднесення їх з Європейською рамкою кваліфікацій та Рамкою кваліфікацій ЄПВО є джерелом детальної інформації про кваліфікації та результати навчання.

5. База даних результатів зовнішнього забезпечення якості (DEQAR) – містить інформацію про заклади вищої освіти та освітні програми, що відповідають європейським критеріям забезпечення якості.

Розвиток та впровадження цих інструментів забезпечить зрозумілість та порівнюваність освітніх кваліфікацій шляхом надання детальної інформації про освіту та кваліфікації, сприятиме розвитку міжнародної співпраці, студентської та викладацької академічної мобільності, справедливому визнанню іноземних кваліфікацій та/або періодів навчання.

Болонський процес постійно розвивається, створюються нові інструменти та механізми, завдяки чому вища освіта стає доступнішою: з'являється поняття навчання упродовж життя, нові форми освіти та мікрокваліфікації, визнання попереднього навчання та неформального навчання (поза рамками університетської системи), створюються нові програми мобільності та дослідницькі проєкти, відбувається пошук шляхів використання ЄКТС не тільки для перезарахування кредитів, а й для накопичення кредитів.

Запроваджена в Україні в рамках розвитку Болонського процесу трирівнева система вищої освіти (бакалавр-магістр-доктор філософії), застосування кредитів Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) та додатка до диплома європейського зразка, як уніфікованих інформаційних інструментів для відображення інформації про заклад освіти, освітню програму та результати навчання, дозволяє порівняти освітню програму, яку студент пройшов в Україні, з іноземною та здійснити оцінку навчальних досягнень власника кваліфікації.

В Україні в 2011 році була затверджена Національна рамка кваліфікацій, яка відповідала європейським вимогам та рівням Рамки кваліфікацій ЄПВО, та стала важливим інструментом визнання кваліфікацій вищої освіти, оскільки містить детальну інформацію про освітню кваліфікацію та її місце в загальній системі освіти. Прийнятий у 2017 році Верховною Радою України Закон України «Про освіту» вніс певні зміни в систему освіти. Відтак НРК було доопрацьовано,

відповідні зміни були внесені 2019 та 2020 роках. Увесь процес розроблення та імплементації НРК відбувався із врахуванням вимог і рекомендацій критеріїв та процедур верифікації порівнюваності національних рамок кваліфікацій із РК-ЄПВО та ЄРК.

У 2021 року робоча група, створена Наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2020 № 1554 у складі представників МОН України, Міністерства економіки України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Державної служби якості освіти України, Національного агентства кваліфікацій, ДП «Інформаційно-іміджевий центр», Науково-дослідного інституту соціальної політики Міністерства соціальної політики України і Національної академії наук України, національного компонента EU4Skills та провідних університетів України, за участі міжнародних експертів з Німеччини та Латвії оприлюднили Звіт про самосертифікацію щодо відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям та процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти [37].

Всі вищезазначені заходи є інформаційним інструментарієм, що значно спрощує процедуру визнання українських дипломів про вищу освіту та періодів навчання як у європейських, так і в інших країнах. Складнішою ситуація може бути для власників кваліфікацій у сфері професій, які потребують додаткового регулювання. Процедура визнання таких дипломів може вимагати від власника кваліфікації пройти додаткове навчання, перепідготовку, екзаменування тощо. Такі процедури можуть встановлюватися країнами для медичних, юридичних, інженерних, педагогічних та інших спеціальностей згідно з відповідним національним законодавством.

Особливої ваги набуває також обмін інформацією між компетентними органами країн та інформаційний супровід цих процесів, що визначено за пріоритет і Лісабонською конвенцією. Три розділи цієї конвенції присвячені наданню інформації. Розділ III зобов'язує установи, що присудили кваліфікацію, надавати відповідну інформацію для її визнання (Стаття III.3). Для полегшення визнання кваліфікацій кожна сторона цієї Конвенції забезпечує надання належної і чіткої

інформації про свою освітню систему (Стаття III.4). У поясненнях до цієї статті Комітет Конвенції підкреслює важливість забезпечення інформацією про систему вищої освіти, а також про рівень освіти, що надає доступ до вищої освіти, та висвітлення цієї інформації для академічної спільноти, і особливо для експертів з визнання інших сторін. У статті підкреслюється відповідальність сторін за надання належної інформації про власні системи освіти, а інформація має бути доступною і регулярно оновлюваною на офіційних сайтах відповідних державних інституцій. Розділ VIII зазначеної конвенції присвячено інформації про оцінку закладів вищої освіти і програм освіти, а розділ IX – інформації з питань визнання [17].

За даними Моніторингу виконання Лісабонської конвенції про визнання [24], з 53 країн, які взяли участь в опитуванні, 48 (серед яких і Україна) підтвердили, що інформація про національну систему освіти доступна в мережі Інтернет, 2 відповіли, що така інформація недоступна і 3 країни не відповіли на це запитання. Більшість з країн розміщують інформацію про систему шкільної освіти, нормативно-правову базу та системи управління в сфері вищої освіти, кваліфікації, які дають доступ до здобуття вищої освіти, типи установ вищої освіти, кваліфікації з вищої освіти, системах контролю якості та акредитації. Інформацію про національні рамки кваліфікацій, системи залікових одиниць та оцінювання представляють близько 75% країн. Проте, тільки 20% країн розміщують на веб-сторінках зразки документів про освіту. Сайт національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine містить зразки і описи документів про освіту в історичному розрізі.

За даними Моніторингу [24] у 20% країн інформація про національну систему освіти розміщена в мережі Інтернет тільки державною мовою, що не може розглядатися як рекомендована практика. Комітет Конвенції рекомендує забезпечити подання такої інформації, окрім національної мови також мовою міжнародного спілкування, бажано англійською. Сайт національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine містить повноцінні україномовну, англійськомовну та російськомовну версії. Детальний аналіз цього національного інформаційного ресурсу буде проведено в наступному розділі.

Ще одним важливим аспектом, що може полегшити визнання іноземних кваліфікацій, є доступність і актуальність інформації про установи системи вищої освіти. Серед країн, що взяли участь в опитуванні всі відповіли, що публікують в мережі Інтернет перелік закладів вищої освіти, проте 24% країн розміщують цю інформацію тільки державною мовою. Комітет конвенції зазначає, що такий підхід не може вважатися оптимальним, оскільки розміщення інформації тільки державною мовою створює незручності для роботи осіб, які займаються оцінкою іноземних документів про освіту. Важливою умовою при цьому є відповідність вимогам якості і наявність відповідної ліцензії у згаданих в національних офіційних онлайн-джерелах закладів освіти і програм. Крім того, державні органи і заклади вищої освіти повинні давати принаймні мінімально необхідну інформацію про пропонувані програми навчання (рівень, що присуджується, ступінь, кількість залікових одиниць і т. п.). Реєстр закладів вищої та професійної освіти України нині представлено в мережі Інтернет. Детальніше цей національний інформаційний ресурс буде досліджений нами в наступному розділі.

Крім того, Лісабонською конвенцією передбачено зобов'язання сторін створити в кожній з них національний інформаційний центр, а також містить виклад функцій національних інформаційних центрів на національному рівні. Пояснювальні документи Комітету конвенції зазначають, що національний інформаційний центр має з урахуванням національних законів та регламентації надавати інформацію та консультації з питань визнання як окремим особам, так і установам, в тому числі студентам, закладам вищої освіти, співробітникам таких закладів, міністерствам, які відповідають за сферу вищої освіти, батькам, роботодавцям, національним інформаційним центрам інших Сторін та іншим міжнародним партнерським установам, іншим зацікавленим сторонам. У всіх 50 країнах, які відповіли на це питання Моніторингу [24], створено такі центри. У 34 з цих країн функції та повноваження регламентовані на національному рівні, а правові статуси можуть відрізнятися в різних країнах.

На виконання ЛКВ в Україні у 2011 році постановою Кабінету Міністрів № 924 від 31.08.2011 було створено Національний інформаційний центр академічної мобільності [18], його функції покладено на ДП «Інформаційно-іміджевий центр» Міністерства освіти і науки України. Для посилення інформаційного обміну Міністерством освіти і науки України та Національним інформаційним центром академічної мобільності ENIC Ukraine було започатковано всеукраїнську мережу з визнання іноземних освітніх кваліфікацій UaReNet [19]. Центр обробляє запити від міжнародних та іноземних організацій з визнання кваліфікацій, органів державної влади, дипломатичних представництв, роботодавців різних країн. Протягом 11 місяців 2021 року опрацьовано близько тисячі таких запитів щодо верифікацій українських освітніх документів, підтвердження статусу українських ЗВО, роз'яснень щодо структури системи освіти та присуджених українськими ЗВО кваліфікацій.

Таким чином, можна стверджувати, що міжнародний інформаційний супровід та обмін інформацією у процесах визнання кваліфікацій відіграє ключову роль. У міжнародних програмних та правових документах за органами державної влади закріплено обов'язок своєчасного та повного забезпечення інформацією про системи освіти, визнані в національній системі освіти заклади, а на заклади вищої освіти покладено зобов'язання надавати інформацію про присуджені ними кваліфікації. Ця інформація є базовою для успішного проходження процедур визнання освітніх документів і кваліфікацій в інших країнах.

2.2. Роль ЗВО та головні принципи інформаційного супроводу присуджених кваліфікацій

Програмними документами в рамках Болонського процесу та Лісабонською конвенцією значуща роль в інформаційному супроводі кваліфікацій відведена саме закладам освіти, які присудили кваліфікацію. Весь масив інформації про національні

кваліфікації, освітні програми, системи забезпечення якості освіти, потрібної для визнання, зібрати та підтримувати в актуальному стані на національному рівні є надскладним завданням. Отже великої ваги набуває інформаційна діяльність ЗВО в цій сфері.

2021 року у рамках проекту Тематичної групи експертів з реалізації Лісабонської конвенції про визнання в країнах ЄПВО (TPG-LRC) Італійський центр ENIC-NARIC – CIMEA видав спеціалізоване керівництво «Інформаційне забезпечення щодо визнання кваліфікацій. Практичний посібник для ЗВО» [48]. «Інформація про діяльність закладів корисна як для майбутніх, так і теперішніх студентів, випускників, інших стейкхолдерів і громадськості. А отже, заклади надають інформацію про свою діяльність, включаючи – програми, які вони пропонують та критерії відбору на навчання; заплановані результати навчання за цими програмами; кваліфікації, які вони надають; процедури навчання, викладання та оцінювання, що використовуються; прохідні бали та навчальні можливості, доступні для студентів; а також інформацію щодо працевлаштування випускників.

Добре розроблене інформаційне забезпечення є необхідною умовою для закладів, що забезпечує справедливе визнання кваліфікації, та свідчить про якість інших видів діяльності установи. Здатність чітко та ефективно спілкуватися з абітурієнтами та випускниками також є важливою складовою діяльності ЗВО для підвищення їх міжнародної привабливості. Щоб робити це ефективно, необхідно мати відповідну інформацію для поширення, розуміти роль різних залучених сторін та якнайкраще використовувати доступні інструменти та ресурси, такі як веб-сайти та соціальні мережі» [48].

Автори керівництва сформулювали 5 принципів – «золотих правил» інформаційної діяльності ЗВО, а саме, інформація має бути:

1) Прозора та якісна – має дозволяти прийняти обґрунтовані рішення цільовим групам, бути зручною для користувача, дозволяти взаємодію різними каналами, забезпечуватися національною мовою та іншою поширеною мовою.

2) Орієнтована на зацікавлені сторони – мати визначену сферу застосування та відповідний стиль подачі, мати цілісну централізовану структуру без дублювання і суперечливостей.

3) Актуальна – інформація має бути послідовною та своєчасно оновлюваною.

4) Доступна – онлайн-контент має охоплювати ширший спектр цільових аудиторій та враховувати необхідний формат і стиль подачі, мову, вимоги до захисту даних та конфіденційності, враховувати потребу осіб з обмеженими фізичними можливостям та інші особливі потреби; бути доступною в межах одного джерела або мати єдину точку входу; зрозуміла структура і навігація для сайтів та безоплатність інформації.

5) Цифрова, представлена в багатоканальному середовищі – онлайн (сайти, чати, соціальні мережі, мобільні застосунки, розсилки тощо) і офлайн (особистий прийом, телефон, пошта, друківана документація і публікації у ЗМІ).

Посібник надає багато практичних порад закладам вищої освіти для побудови своєї інформаційної стратегії та є корисним джерелом інформації для департаментів міжнародних відносин, приймальних комісій та підрозділів, які відповідають за управління та надання інформації у ЗВО, підтримують електронні ресурси. Його головна мета – покращити якість інформації, яку надають ЗВО відповідно до положень Лісабонської конвенції про визнання.

У рамках даного дослідження пропонується зосередитися на такій цільовій групі, яка відповідає за визнання іноземних освітніх кваліфікацій в інших країнах, та оцінює у т. ч. освітні кваліфікації, що походять з України. До неї можна віднести визнавачів дипломів міжнародних та іноземних організацій з визнання освітніх кваліфікацій, іноземних закладів вищої освіти, у т. ч. приймальних комісій, а також фахівців центрів мережі ENIC-NARIC, міжнародних і національних агенцій із забезпечення якості освіти, агенцій з визнання професійних кваліфікацій. Близькою цільовою групою за інформаційними потребами також є працедавці, особливо з інших країн або міжнародних організацій і компаній.

РОЗДІЛ 3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОСВІТНІХ КВАЛІФІКАЦІЙ ЗА КОРДОНОМ

3.1. Оцінка потреби іноземних фахівців з визнання кваліфікацій в інформації про освітню кваліфікацію

Для оцінки потреби іноземних фахівців з визнання в інформації про освітню кваліфікацію, що походить з України, під час процедури її визнання міжнародними організаціями та іноземними компетентними органами автор обрав метод експертних оцінок.

Мета дослідження – оцінити рівень використання наявних інформаційних ресурсів (як національного, так і локального рівня) цільовою групою, виявити проблеми, що не дозволяють цільовій групі повною мірою використовувати такі ресурси, а також виявити інформацію, якої не вистачає цільовій групі.

З урахуванням мети дослідження та особливостей цільової групи було обрано форму індивідуального однокрокового заочного опитування експертів з можливістю обрати кілька із запропонованих варіантів і можливістю додати свій варіант відповіді. Для індивідуального експертного опитування було розроблено «Опитувальник в рамках роботи над удосконаленням інформаційного супроводу визнання українських освітніх кваліфікацій», текст якого наведено в Додатку 1. На його основі за допомогою онлайн-сервісу для створення форм зворотного зв'язку та опитувань – Google Форми – розроблено електронну форму запитальника для експертів. Опитувальник складався із 7 запитань, 4 з яких стосувалися виявленню переваг експертів щодо джерел отримання різних категорій інформації про українські освітні кваліфікації, 2 запитання – виявленню труднощів у користуванні цими джерелами інформації, 1 запитання – визначенню потенційної потреби в інформації різних категорій. На кожне запитання експерт міг обрати кілька варіантів відповідей, що дозволяє вибудувати рейтинг запропонованих варіантів відповідей за

найбільшою часткою. У кожному із запитань, окрім запропонованих автором варіантів відповідей, експерти мали змогу дати альтернативний варіант, що є важливим для виявлення неврахованих автором аспектів. Додатково експертам було запропоновано дати свої коментарі до теми дослідження.

Для формування експертної групи головною вимогою до експертів було визначено:

а) досвід роботи в іноземній або міжнародній організації, діяльність якої пов'язана із визнанням та оцінкою іноземних освітніх кваліфікацій;

б) практичний досвід у визнанні іноземних освітніх кваліфікацій.

До опитування було залучено мережу національних інформаційних центрів з академічного визнання та мобільності (ENIC-NARIC). Мета діяльності цього об'єднання фахівців – уніфікація політик і практик визнання освітніх кваліфікацій, інформаційний обмін між різними країнами-учасницями ЛКВ. Запрошення до опитування експертів з мережі ENIC-NARIC дозволило забезпечити оптимальний склад експертів та виконати вимогу щодо їхньої незалежності, компетентності та знання предметної області. Додатково запрошення взяти участь в опитуванні було надіслано до посольств окремих країн, які здійснюють попередню оцінку освітніх документів, та кількох профільних іноземних організацій з оцінки кваліфікацій. Оскільки до опитування було залучено представників вузькоспеціалізованого фахового середовища, то розрахунки компетентності експертів в рамках дослідження не здійснювалися.

В опитуванні взяв участь 41 експерт з 27 країн, а саме: Австрія, Андорра, Вірменія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Велика Британія, Данія, Естонія, Ісландія, Італія, Канада, Кіпр, Латвія, Мальта, Молдова, Монако, Німеччина, Норвегія, Об'єднані Арабські Емірати, Румунія, Сербія, США, Туреччина, Фінляндія, Хорватія, Чехія та Швеція.

Результати опитування експертів, наведені в таблицях 3.1–3.7. Графічне представлення результатів опитування за допомогою онлайн-сервісу Google Форми наведено в Додатку 2.

Кількісний аналіз проведено через просте математичне ранжування обраних експертами варіантів відповідей серед їм подібних за найбільшою значущістю для експертного середовища. Оскільки процедури визнання в кожній країні мають свої особливості та регулюються на національному рівні, не доцільно відкидати навіть ті варіанти, які отримали невисоку частку. Саме вони будуть значимі для визнання української кваліфікації в тій країні, яку представляв експерт. Склад експертів є однорідним, тому вибір найкращої альтернативи, перевірка на узгодженість думок експертів не проводилася.

У таблиці 3.1 наведено варіанти відповідей та результати експертної оцінки на перше запитання опитувальника. Запитання для експертів було сформульовано наступним чином: «Якими ресурсами Ви користуєтеся для перевірки автентичності українських документів про освіту?»

Таблиця 3.1.

Використання інформаційних ресурсів для перевірки автентичності
українських освітніх документів

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
1.	Власні джерела (бази даних зразків документів, описи тощо)	26	63,4
2.	Інформаційні бази і матеріали, створені в колаборації в рамках мережі ENIC-NARIC (FRAUDOC, SCAN-D, Q-ENTRY, інші)	14	34,1
3.	Реєстр документів про освіту в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (www.edbo.gov.ua)	23	56,1

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
4.	Перевірка апостилів Міністерства освіти і науки України (www.enic.in.ua)	20	48,8
5.	Сайти українських ЗВО	21	51,2
6.	Запити до компетентних органів (Міністерство освіти і науки України, ENIC Ukraine, інші)	31	75,6
7.	Запити до закладів вищої освіти України	19	46,3
8.	Інші варіанти, а саме: ECCTIS database	1	2,4

З наведених у таблиці 3.1 даних видно, що найчастіше (75,6%) під час перевірки автентичності українських освітніх документів експерти покладаються на запити до компетентних органів (Міністерство освіти і науки України, ENIC Ukraine, інші), а також досить активно використовують свої власні джерела інформації (63,4 %). Проте, і всі інші методи підтвердження справжності освітнього документа використовуються експертами досить часто.

У таблиці 3.2 наведено варіанти відповідей і результати оцінки експертами використання різних інформаційних ресурсів для визначення статусу ЗВО. Запитання для експертів звучало наступним чином: «Якими джерелами Ви користуєтеся для визначення статусу українських ЗВО?»

Таблиця 3.2.

Використання інформаційних ресурсів для визначення статусу ЗВО України

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
1.	Власні джерела	12	29,3
2.	Міжнародні інформаційні бази та реєстри (WHED, EQAR, інші)	24	58,5

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
3.	Ліцензійний реєстр суб'єктів освітньої діяльності на сайті МОН України (www.mon.gov.ua)	21	51,2
4.	Реєстр суб'єктів освітньої діяльності в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (www.edbo.gov.ua)	20	48,8
5.	Перелік закладів освіти на сайті ENIC Ukraine (www.enic.in.ua)	35	85,4
6.	Сайти закладів вищої освіти	15	36,6
7.	Запити до компетентних органів	19	46,3
8.	Запити до закладів вищої освіти України	6	14,6
9.	Інші варіанти, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - більш давнє видання "Довідник ВНЗ"; - запити до компетентних органів України через МЗС (дипломатичні канали); - відкритий пошук в мережі, особливо щодо зміни назв та реорганізації ЗВО; - запити через Міністерство освіти 	3	7,3

Для визначення статусу ЗВО найбільшу оцінку серед експертів отримав сайт ENIC Ukraine – ним користуються 85,4 % експертів. Також високозатребуваними в експертному середовищі є інформаційні міжнародні бази (58,5 %), сайти МОН України (51,2 %) і ЄДЕБО (48,8 %). Активно використовуються також запити до компетентних органів України (46,3 %), а два експерти надали уточнення, що використовують офіційні і дипломатичні канали для такого листування. Отже, наявних джерел інформації у відкритому доступі або недостатньо, або у цільовій групі є значні труднощі в користуванні цими джерелами. Для підтвердження статусу ЗВО експерти також часто використовують сайт ЗВО (36,6 %) і власні інформаційні ресурси (29,3 %).

Таблиця 3.3 містить варіанти відповідей та експертні оцінки щодо використання різних джерел інформації для визначення місця української освітньої кваліфікації в національній системі освіти. Запитання було включено в опитувальник у такому формулюванні: «Які джерела допомагають Вам у визначенні місця освітньої кваліфікації в системі освіти України?»

Таблиця 3.3.

Використання інформаційних ресурсів для визначення місця освітньої кваліфікації в системі освіти України

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
1.	Власні джерела	16	39,0
2.	Міжнародні інформаційні джерела (реєстри SCAN-D, Q-ENTRY, інші)	12	29,3
3.	Сайт МОН України (www.mon.gov.ua)	21	51,2
4.	Сайт ENIC Ukraine (www.enic.in.ua)	35	85,4
5.	Сайти закладів вищої освіти	14	34,0
6.	Інші варіанти, а саме: - матеріали інших центрів мережі ENIC-NARIC; - обговорення на форумі в мережі ENIC-NARIC; - Матеріали тренінгів про українську освітню систему	3	7,3

За цим типом інформації також найбільшу оцінку експертів отримав сайт ENIC Ukraine – 85,4 %. Більше половини експертів (51,2 %) використовують сайт МОН України. Популярними в експертному середовищі джерелами інформації для отримання інформації про кваліфікацію є також власні джерела (39,0 %), сайти ЗВО (34 %) та міжнародні інформаційні джерела (29,3 %).

Четверте запитання для експертів звучало наступним чином: «Які інформаційні джерела Ви використовуєте на етапі оцінки кваліфікації?». Варіанти відповідей та оцінки експертів на це запитання наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Використання джерел інформації на етапі оцінки кваліфікації

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
1.	Додаток до диплома	38	92,7
2.	Сайт МОН України (www.mon.gov.ua)	18	43,9
3.	Сайт ENIC Ukraine (www.enic.in.ua)	31	75,6
4.	Сайти закладів вищої освіти	26	63,4
5.	Запити до компетентних органів (Міністерство освіти і науки України, ENIC Ukraine, інші)	31	75,6
6.	Запити до закладів вищої освіти України	15	36,6
7.	Інші варіанти, а саме: - Матеріали тренінгів про українську освітню систему	1	2,4

Результати свідчать, що переважна більшість експертів використовує для отримання інформації під час оцінки кваліфікації додаток до диплома – 92,7 %. Це дуже позитивна динаміка, що підтверджує доцільність багаторічних зусиль МОН, ЗВО та інших стейкхолдерів, спрямованих на запровадження додатка до диплома європейського зразка, а також успішність такого переходу. Також експертами часто використовуються сайт ENIC Ukraine (75,6 %), запити до компетентних органів України (75,6 %) та сайти ЗВО (63,4 %). Рідше, але досить активно – сайт МОН України (43,9 %) і запити до ЗВО (36,6 %). За цим типом інформації також спостерігається висока питома вага запитів до компетентних органів України, що свідчить про недостатність інформації про кваліфікації, що присуджуються ЗВО, у відкритому доступі або труднощі з її використанням. Один з експертів вказав

матеріали тренінгів, що може бути одним з перспективних напрямків діяльності для компетентних органів.

П'яте запитання анкети було присвячено виявленню труднощів цільової групи у використанні інформаційних ресурсів національного рівня під час процедур визнання кваліфікацій, що походять з України. Формулювання запитальника звучало наступним: «Які труднощі виникають під час пошуку інформації на інформаційних ресурсах національного рівня (сайт МОН www.mon.gov.ua, сайт ENIC Ukraine www.enic.in.ua, сайт Єдиної державної електронної бази з питань освіти www.edbo.gov.ua)?» Варіанти відповідей і результати наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

Оцінка проблем під час пошуку інформації на інформаційних ресурсах національного рівня (сайт МОН, сайт ENIC Ukraine, сайт ЄДЕБО)

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
1.	Відсутність єдиної точки входу	5	12,2
2.	Складнощі з пошуком необхідної інформації	23	56,1
3.	Недостатність інформації	11	26,8
4.	Неактуальність інформації	3	7,3
5.	Відсутність англomовної версії	21	51,2
6.	Відсутність іншої мовної версії, а саме: - чеська - російська	2	4,9

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
7.	Інші варіанти, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - відсутність оновлення; - відсутність інформації про ліцензії та акредитації освітніх програм ЗВО у минулому; - складність перевірки документів - зміни в назві ЗВО 	4	9,8

Найбільшими проблемами у використанні національних інформаційних ресурсів експерти назвали складнощі з пошуком необхідної інформації (56,1 %) та відсутність англійської версії (51,2 %). Також значною проблемою є недостатність інформації (26,8 %), в коментарях, зокрема, було зазначено відсутність оновлення, відсутність інформації про ліцензії та акредитації освітніх програм ЗВО у минулому та зміни назв ЗВО.

Шосте запитання для експертів мало таке формулювання: «Якщо Ви використовуєте сайти ЗВО як джерело інформації, з якими складнощами Ви найчастіше стикаєтеся, або які чинники не дозволяють Вам використовувати сайти ЗВО під час процедури визнання присуджених ними кваліфікацій?». Варіанти відповідей та результати опитування наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

Оцінка проблем під час пошуку інформації на інформаційних ресурсах ЗВО

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
1.	Недостатня надійність інформації	7	17,1

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
2.	Неструктурованість інформації, необхідної для визнання кваліфікації	14	34,1
3.	Відсутність орієнтації ресурсу (розділу) на визнавачів та працедавців	9	22
4.	Складнощі із пошуком необхідної інформації	24	58,5
5.	Недостатність інформації	14	34,1
6.	Неактуальність інформації	3	7,3
7.	Відсутність англomовної версії	23	56,1
8.	Відсутність іншої мовної версії, а саме: - чеська - російська	2	4,9
9.	Інші варіанти, а саме: - відсутність інформації про акредитацію програм; - відсутність інформації про попередні періоди	2	4,9

Так само, як і в попередньому питанні, експерти визначили, що найбільшими проблемами у використанні сайтів ЗВО є складнощі з пошуком необхідної інформації (58,5 %) та відсутність англomовної версії (56,1 %). Також помітними перепонами для використання сайтів ЗВО як джерела інформації для оцінки кваліфікації є неструктурованість і недостатність інформації (по 34,1 %). Також відчутними проблемами для експертів є відсутність орієнтації ресурсу (розділу) на визнавачів та працедавців (22 %) та недостатня надійність інформації (17,1 %). Останній показник – це показник недовіри до установ, які присуджують кваліфікації, зокрема й українських ЗВО. Проте, його ще можна інтерпретувати наступним чином: 17,1 % експертів вважають сайти установ, які присуджують кваліфікації, ненадійним джерелом інформації, але тоді можна припустити, що

82,9 % експертів принципово готові враховувати дані цього інформаційного джерела під час оцінки кваліфікації. А отже, ЗВО варто розглядати інформаційний супровід присуджених ними кваліфікацій у своїх інформаційних стратегіях. У коментарях експерти надали уточнення щодо проблемних питань: відсутність інформації про акредитацію програм за попередні періоди.

Сьоме запитання мало виявити очікування експертів щодо інформації, представленої на сайті ЗВО, і звучало наступним чином: «Яка б інформація на сайті ЗВО була би для Вас корисною?». Варіанти відповідей і результати наведено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Очікування експертів щодо даних на інформаційних ресурсах ЗВО

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
1.	Зразки освітніх документів	26	63,4
2.	Історичні дані за зразками освітніх документів	28	68,3
3.	Інформація про відокремлені структурні підрозділи, у т.ч. в інших країнах	14	34,1
4.	Інформація про реорганізацію ЗВО (зміна назви, об'єднання, розподіл)	30	73,2
5.	Інформація про ліцензовані та акредитовані програми	34	82,9
6.	Історичні дані про ліцензовані та акредитовані програми	29	70,9
7.	Вимоги до вступу на освітні програми	23	56,1
8.	Інформація про спільні програми та інші форми транскордонної освіти	22	53,7
9.	Детальний опис кваліфікацій, що присуджуються	17	41,5
10.	Історичні дані за кваліфікаціями, які ЗВО присуджував раніше	16	39,0

№	Варіанти відповіді	Кількість оцінок	Частка від загальної кількості відповідей, %
11.	Зміст, обсяг освітніх програм, очікувані результати навчання	14	34,1
12.	Система оцінювання	14	34,1
13.	Академічні права	30	73,2
14.	Професійні права	19	46,3
15.	Інші варіанти, а саме: - все, що може бути корисним для розуміння освітнього бекграунду	1	2,4

Із запропонованих автором варіантів відповідей всі отримали значущі оцінки – від 34,1 % до 82,9 %. Найвищий показник за даним запитанням у 82,9 % збігається із попереднім припущенням автора щодо ступеню довіри/недовіри інформаційним ресурсам установ, які присуджують кваліфікації. Найбільш затребуваною є інформація про ліцензії та акредитовані програми: актуальні дані – 82,9 %, історичні дані – 70,9 % та інформація про реорганізацію ЗВО (зміна назви, об'єднання, розподіл) – 73,2 %. Також очікуваною для експертів є інформація про права, які надає освітня кваліфікація її власнику: академічні права – 73,2 %, професійні права – 46,3 %. Необхідною інформацією в експертному середовищі було визначено інформацію про зразки документів ЗВО: актуальні – 63,4 %, попередні зразки – 68,3 %. Більше половини експертів визначили як важливу інформацію про вимоги до вступу – 56,2 % та інформацію про спільні програми та інші форми транскордонної освіти – 53,7 %.

У 8 пункті запитальника містилося прохання до експертів поділитися іншими думками та пропозиціями по темі дослідження, що є цінною інформацією для аналізу потреби в інформації експертного середовища. Зокрема, учасники опитування наголосили на таких тезах:

- 1) Відзначено високий рівень розвиненості українських національних інформаційних ресурсів (2 коментаря);
- 2) Наголошено на необхідності підтримки актуальної англійської версії як для національних інформаційних ресурсів, так і для сайтів ЗВО (3 коментаря);
- 3) Виокремлено проблему з отриманням інформації про ліцензії і акредитацію освітніх програм ЗВО (3 коментаря).
- 4) Висловлено побажання щодо розширення електронних сервісів ЄДЕБО за рахунок додавання історичних даних про ліцензії та акредитації ЗВО, а також документів про освіту ступеня доктор філософії (PhD), доктора наук, дипломів про перепідготовку, бажано з можливістю пошуку англійською (2 коментаря).
- 5) Надано рекомендацію ЗВО щодо представлення актуальних і історичних зразків документів, доболонських кваліфікацій та рівня освіти відповідно до ЄРК (2 коментаря).
- 6) Наголошено на необхідності надання інформації про ЗВО, що залишилися на окупованій території та переміщені ЗВО (1 коментар).
- 7) Озвучено потребу в актуалізації контактних даних ЗВО (1 коментар).

На підставі проведеного дослідження можна зробити такі узагальнення:

1. Тематичні українські інформаційні ресурси досить розвинуті, цільова група поінформована про них і користується як джерелом інформації під час визнання кваліфікацій, що походять з України.
2. Сайти ЗВО цільова група також активно використовує для пошуку інформації про присуджені ними кваліфікації, переважна більшість експертів готові розглядати це джерело як надійне.
3. Інформація, наявна на інформаційних ресурсах національного і локального рівнів, повною мірою не покриває потреби цільової групи або її пошук ускладнений через відсутність англійської версії, неструктурованість, несистематизованість, відсутність орієнтації на цільову групу.

4. Недостатність інформації, необхідної для визнання українських кваліфікацій за кордоном, на національних і локальних тематичних ресурсах призводить до активного листування офіційними і, навіть дипломатичними каналами, що потребує більших ресурсів з обох боків та продовжує строки розгляду заяв на визнання випускників українських ЗВО.
5. Серед інформації, яку цільова група найбільше очікує отримати з сайтів ЗВО, експерти визначили такі дані: ліцензії та акредитовані програми (актуальні та історичні), інформація про реорганізацію ЗВО (зміна назви, об'єднання, розподіл), інформація про права, які надає освітня кваліфікація (академічні і професійні), зразки документів ЗВО (актуальні та історичні), інформація про вимоги до вступу, спільні програми та інші форми транскордонної освіти, освітні програми та кваліфікації.

3.2. Аналіз національних інформаційних ресурсів на наявність і достатність інформації для визнавачів кваліфікацій

Як було з'ясовано автором в ході дослідження (дивись табл. 3.1–3.4) фахове експертне середовище активно використовує офіційні національні ресурси для отримання інформації про освітні кваліфікації, присуджені українськими ЗВО. До варіантів відповідей автором було включено три основні національні інформаційні ресурси про систему освіти України:

- Сайт Міністерства освіти і науки України
- Сайт національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine – www.enic.in.ua
- Сайт Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) – www.edbo.gov.ua

Експерти не надали альтернативних варіантів відповідей і не зазначили додатково жодного українського електронного джерела інформації про систему

освіти, який би вони використовували під час процедур визнання українських освітніх кваліфікацій.

У рамках даного розділу буде здійснено загальний огляд зазначених інформаційних ресурсів, використовуючи ті критерії, які експерти визначили як такі, що ускладнюють користування національними інформаційними ресурсами (див. табл. 3.5), а саме:

- 1) Наявність англomовної версії та її повнота
- 2) Легкість пошуку: доступність пошукових форм, мапа сайту
- 3) Систематизованість інформації, доступність навігації по меню
- 4) Достатність інформації
- 5) Актуальність інформації, вчасне оновлення

3.2.1. Аналіз сайту Міністерства освіти і науки України

Сайт Міністерства освіти і науки України www.mon.gov.ua має наповнену корисною для цільової групи інформацією україномовну версію. Англomовна версія також наявна, проте в дуже обмеженому обсязі. Доступна форма пошуку як на порталі, так і серед офіційних документів з можливістю обрати категорію, обрати період та реквізити документа. Мапа сайту відсутня. В обох мовних версіях інформація систематизована, навігація не ускладнена, проте структурування інформації не завжди вдале: інформація новинного характеру й інформація про структуру системи освіти подається в рамках одного розділу, одного рівня систематизації, що заважає її сприйняттю і пошуку.

Із інформації, яку було визначено як корисну експертами з визнання, в українській мовній версії сайту МОН наявна інформація про складники системи освіти, рівні та ступені, Національну рамку кваліфікацій, форми документів про освіту, доступний Ліцензійний реєстр суб'єктів освітньої діяльності, особливості

вступних кампаній (за роками), є перелік переміщених з окупованих територій ЗВО. Інформація про ліцензії та акредитації програм ЗВО у попередні періоди (принаймні з 2016 року), яку згадували експерти, теж частково наявна на сайті, проте систематизована і подана не дуже вдало. У розділі «Ліцензування» присутні кілька підрозділів, в яких складно розібратися навіть фахівцям, які мають глибокі знання української системи освіти. У кількох розділах зібрані накази, рішення, протоколи в різних електронних форматах. Пошук по тексту цих документів не доступний. Отже, відповісти на питання, чи була у ЗВО ліцензія на певну дату або у визначений період можливо, лише дослідивши всі документи архіву.

В англійській версії в обмеженому обсязі доступна інформація про складники системи освіти та Національну рамку кваліфікацій, інша інформація відсутня.

Щодо актуальності та оновлювання інформації – українська версія оновлюється регулярно, містить багато новин, нормативні акти та проекти актів для громадського обговорення. Англійська версія не оновлюється регулярно, підтримується в мінімальному обсязі.

Перспективним для даного ресурсу видається перегляд принципів структурування і систематизації інформації, а також розширення англійської мовної версії.

3.2.2. Аналіз сайту національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine

Сайт національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine – www.enic.in.ua містить три мовні версії – українську, англійську та російську. Всі три мовні версії повноцінні: інформація надається в повному обсязі трьома мовами. Пошук по сайту доступний, мапа сайту відсутня. Інформація чітко структурована і систематизована, навігація через головне меню не ускладнена.

На сайті ENIC Ukraine як профільної організації в сфері академічної мобільності та визнання зібрано багато унікального контенту про систему освіти України, адаптованого для користування цільовою групою. Інформація для визнавачів міститься в розділах «Система освіти України», «Зразки освітніх документів», «Нормативні документи», «Перелік закладів освіти України», «Перевірка апостилів МОН». Перелік закладів освіти України містить контактні дані ЗВО і форму власності. Пошук доступний трьома мовами. Не містить інформацію про ліцензії та акредитовані програми, а також історичні назви ЗВО. Актуальність підтримується, але поодинокі матеріали, що містять не останню інформацію, можна зустрічаються.

Загалом ресурс інформативний, зручний в користуванні, насичений інформацією для практиків з визнання іноземних освітніх кваліфікацій. Тому закономірним видається його високий рейтинг під час експертної оцінки (див. табл. 3.1–3.4). Проте, популярність у фаховому середовищі підвищує і вимоги до нього. Стратегія розвитку даного інформаційного ресурсу має врахувати розширення спектру фахової інформації, підтримання актуальності для відображення змін в системі освіти України, осучаснення зовнішнього вигляду та технологічних можливостей.

3.2.3. Сайт Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО)

Сайт Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) знаходиться за адресою www.edbo.gov.ua, частина у відкритому доступі – www.info.edbo.gov.ua. Потужний інформаційний ресурс, створений 2011 року, містить відкриту частину даних та інформацію з обмеженим доступом. До ЄДЕБО підключені заклади вищої освіти України, професійні (професійно-технічні) заклади освіти, регіональні управління освіти. Містить такі реєстри:

- Реєстр суб'єктів освітньої діяльності (містить актуальну інформацію про наявність ліцензії та акредитації ЗВО за всіма пропонованими освітніми програмами (спеціальностями))
- Реєстр документів про освіту
- Реєстр студентських (учнівських) квитків
- Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання
- Реєстр сертифікатів педагогічних працівників

Пошук по реєстрам працює стабільно. Мапа сайту відсутня, проте ресурс має просту структуру і навігація не ускладнена. Інформація актуалізується регулярно, оскільки заклади освіти зацікавлені в її вчасному оновленні. Інформація, що міститься в реєстрах, є високо затребуваною іноземними фахівцями з визнання кваліфікацій. Проте, англomовна версія відсутня, що перешкоджає його використанню цільовою групою повною мірою.

Із перспективних напрямів розвитку інформаційного ресурсу можна визначити створення англomовної версії, а також розробку інструментарію для накопичення історії ЗВО (перейменування, злиття, закриття і правонаступництво), а також історичних даних про ліцензії і акредитації ЗВО.

Загалом, національні інформаційні ресурси, хоча і мають деякі недоліки, але в комплексі надають цільовій групі великий обсяг інформації та інструментарію, яка нею запитується в рамках процедур визнання. Кожен з ресурсів має свій вектор розвитку, а координація зусиль між адміністраторами цих ресурсів могла б призвести до відчутного синергічного ефекту.

3.3. Аналіз веб-сторінок закладів вищої освіти України на наявність і достатність інформації, що сприяє визнанню присуджених ними кваліфікацій

У рамках дослідження було зібрано інформацію методом вивчення опублікованих документів на веб-сторінках ЗВО України, та проаналізовано на

наявність і систематизованість інформації, необхідної для успішного визнання присуджених ними освітніх кваліфікацій в інших країнах. Для виконання поставленого завдання дослідження було розбито на п'ять етапів, які виконувалися послідовно:

1. Сформовано вибірку ЗВО.

Для формування вибірки було взято інформацію про заклади вищої освіти України з національного Реєстру суб'єктів освітньої діяльності, що міститься в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (<https://info.edbo.gov.ua>). Станом на вересень 2021 року в Україні налічується 1000 закладів вищої освіти. Для формування вибірки у рамках дослідження були виключені заклади вищої освіти, які мали одну з таких ознак:

- ЗВО заблоковано в ЄДЕБО (до цієї категорії належать заклади вищої освіти, які наразі не здійснюють освітню діяльність, у т. ч. ЗВО, які не перенесли свою діяльність з тимчасово окупованих територій України);
- ЗВО, які впроваджують програми нижче ступеня бакалавра: училища, технікуми, коледжі (раніше – ЗВО I–II рівня акредитації);
- військові ЗВО;
- наукові установи, які здійснюють освітню діяльність (з огляду на те, що право присуджувати освітні ступені ці установи отримали порівняно нещодавно – 2014 року, з прийняттям Закону України «Про вищу освіту»;
- відокремлені структурні підрозділи ЗВО: інститути, філії, пункти, центри тощо (оскільки інформаційну діяльність, як правило, здійснює головний ЗВО).

Після застосування цих умов вибірка ЗВО скоротилася до 296 закладів вищої освіти України.

2. Було сформовано перелік інформації, яка використовується фахівцями під час аналізу іноземних освітніх документів в рамках процедур визнання.

Такою інформацією є:

1) Інформація про діючі ліцензії та акредитовані програми. Наявність ліцензії та акредитації протягом усього періоду навчання випускника – є одним з трьох головних чинників успішного визнання його кваліфікації в іншій країні. Нині інформація про ліцензії та акредитовані програми міститься в Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності, проте наявність інформації на сайті ЗВО у вигляді більш детальної інформації є вкрай бажаною.

2) Інформація про ліцензії та акредитовані програми в історичному зрізі. Наразі історична інформація про ліцензії і акредитовані спеціальності/програми в Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності не міститься. Отже, фахівці з визнання іноземних кваліфікацій матимуть ускладнення у визнанні кваліфікацій, присуджених у попередні періоди, оскільки для отримання підтвердження статусу ЗВО на дату присудження кваліфікації знадобиться більше зусиль та часу.

3) Зразки документів про освіту та періоди навчання – допомагають визнавачам під час аналізу документів на автентичність, що є другим критерієм для успішного визнання кваліфікації.

4) Правила вступу до ЗВО – допомагають зрозуміти вимоги до вступу на ту чи іншу програму.

5) Інформація про освітні програми та кваліфікації, що присуджуються. Доступна структурована інформація про освітню програму є третім важливим фактором для оцінки іноземної кваліфікації.

6) Опис шкали оцінювання – допомагає в оцінці результатів навчання.

7) Інформація про визнання іноземних кваліфікацій – допомагає з'ясувати, чи відповідально ЗВО ставиться до процедур відбору і зарахування здобувачів.

8) Наявність англійської версії – одна з головних передумов для ефективного інформаційного обміну між установою, що присуджує кваліфікацію, та фахівцями з визнання в інших країнах.

3. Пошук та актуалізація адрес веб-сторінок ЗВО, які містяться в Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності (ЄДЕБО). Офіційний реєстр має містити актуальні

дані, у т. ч. й адреси сайтів ЗВО, оскільки компетентні органи з визнання інших країн, в першу чергу, орієнтуються на дані офіційних джерел інформації, яким є даний реєстр, що дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з кіберсквотингом, фармінгом, фішингом та іншими видами шахрайства в мережі Інтернет.

На цьому етапі було отримано такі результати за вибіркою з 296 ЗВО: у 2 ЗВО (0,7 % від загальної кількості) в Реєстрі було зазначено неактуальні адреси сайтів, у 12 ЗВО (4,1 %) були відсутні сайти або був відсутній доступ до них.

4. Збір інформації методом вивчення опублікованих документів на веб-сторінках ЗВО України та аналіз наявності і систематизованості інформації за наведеним вище переліком.

Було проаналізовано сайти 284 ЗВО за вибіркою (з 296 ЗВО сайти 12 ЗВО відсутні або недоступні). Дані щодо представленості інформації на сайтах ЗВО наведено у Додатку 3. Під час збору даних враховувався тільки факт наявності відповідної інформації, яка оцінювалася за шкалою: «так» – наявна, «ні» – відсутня, «частково» – інформація наявна, але недостатня. Якість представленої інформації, її адаптованість для цільової аудиторії, зручність у користуванні, доступність пошуку на цьому етапі не оцінювалися. Оцінку таких якісних характеристик в рамках цього дослідження буде зроблено у формі узагальнення за результатами збору і аналізу даних.

Під час виконання дослідження автором було зауважено, що якість більшості веб-сторінок вкрай низька: сайти зроблені на низькому технічному, дизайнерському рівні, нефункціональні та незручні в користуванні, структури сайтів та інформацію не адаптовано під різні цільові групи (абітурієнти, студенти, викладацький склад, наукова спільнота, партнерські організації). Мапа сайту часто відсутня, навігація ускладнена.

Першою категорією інформації, яка є ключовою для визнання кваліфікації, є дані про актуальні ліцензії та акредитовані програми ЗВО (рис.3.1). За кількісним аналізом така інформація серед 284 сайтів доступна на 232 (82 % від загальної кількості), частково доступна на 41 сайті (14 %) і не доступна на 11 сайтах (4 %).

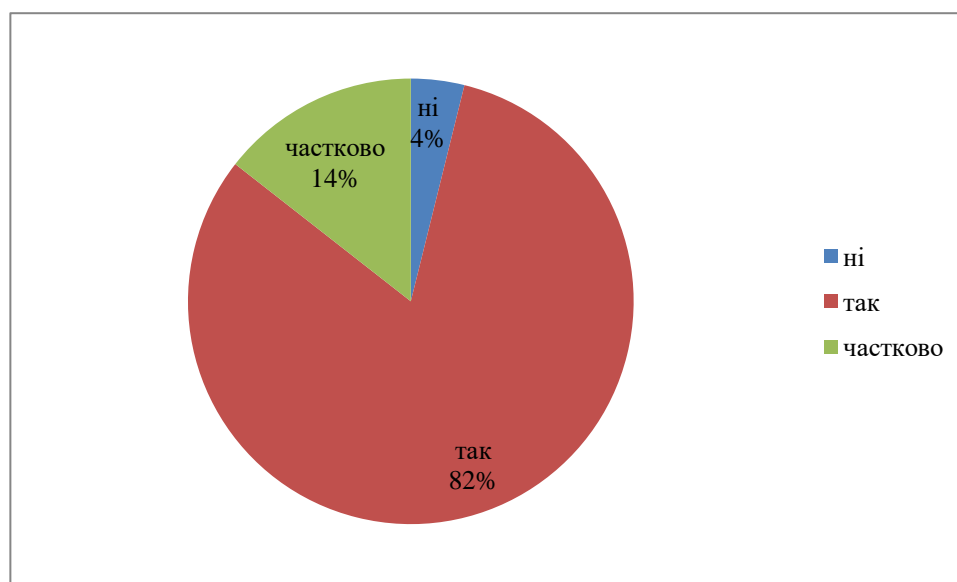

Рис. 3.1. Інформація про актуальні ліцензії та акредитовані програми

Кількісні показники свідчать про розуміння закладами вищої освіти важливості цієї інформації для зацікавленої аудиторії. Проте, незважаючи на задовільні кількісні показники, інформація почасти не повна, якість її подачі вкрай низька, часто не систематизована і розміщена по різних розділах і сторінкам сайту, її розміщення не завжди логічне, ускладнена навігація і пошук, а на багатьох сайтах пошук неможливий без задіяння спеціальних засобів (консолі розробника).

Випускники українських ЗВО можуть потребувати визнання освітньої кваліфікації за кордоном через багато років, а то й десятиліть, після випуску. Під час визнання диплома перевіряється статус ЗВО (для українських університетів він визначається наявністю ліцензії і акредитації освітньої програми) на дату видачі диплома. У такому разі фахівцю з визнання потрібно відшукати інформацію щодо ліцензій і акредитацій за минулий період. Така інформація поки що не зберігається в

Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності (ЄДЕБО), тому закладам освіти доцільно публікувати цю інформацію на власних сайтах.

Статистика за цим параметром (рис. 3.2) істотно відрізняється від попереднього параметра: із 284 сайтів така інформація наявна на 43 сайтах (15 %), частково наявна на 22 сайтах (8 %), відсутня – на 219 сайтах (77 %). У разі наявності або часткової наявності такої інформації на сайті, як правило, вона розміщується в архівах публікацій, її пошук ускладнений.

Низький рівень представленості інформації про ліцензії та акредитації в історичному розрізі на сайтах ЗВО демонструє недооцінку закладами вищої освіти важливості такої інформації для визнання присуджених їх випускникам освітніх кваліфікацій і загалом відсутністю орієнтації сайтів на таку цільову групу як визнавачі дипломів. Вочевидь, основною цільовою групою ЗВО вважають абітурієнтів, що безумовно обґрунтовано, при цьому інші важливі цільові групи, зокрема, велика і значуща категорія, до якої входять фахівці з визнання кваліфікацій різних країн, не враховується в інформаційній діяльності ЗВО.

Наступний параметр, що увійшов до оцінки в рамках дослідження, – розміщення умов вступу на сайтах ЗВО. За цим параметром зафіксовано найбільший показник представленості на веб-сторінках (рис. 3.3): інформація наявна на 273

сайтах (96 %), частково наявна – на 3 сайтах (1 %), відсутня – на 8 сайтах (3%). Високий показник представленості умов вступу на сайтах ЗВО ще раз підтверджує думку про орієнтованість інформаційної діяльності ЗВО на залучення вступників.

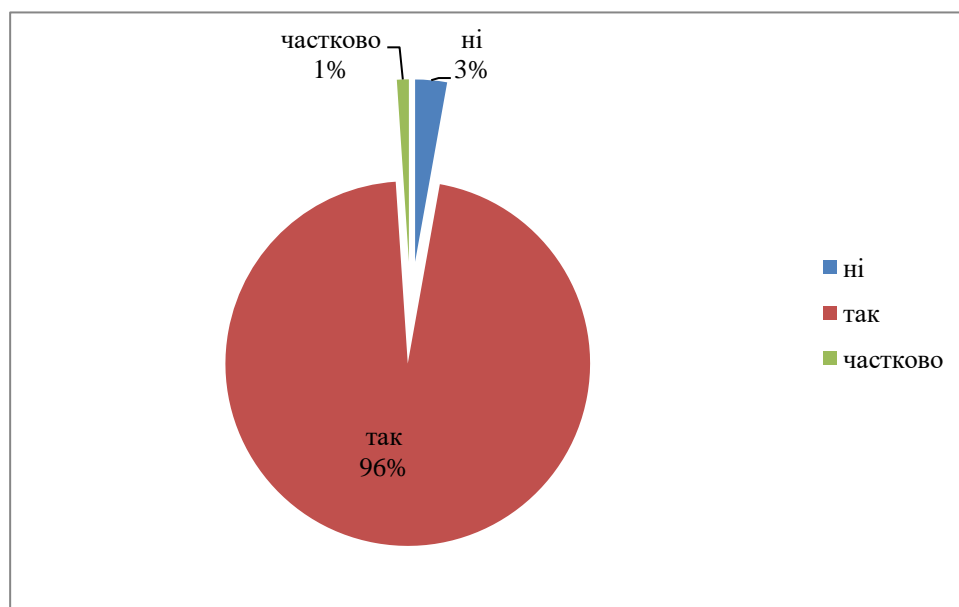

Рис. 3.3. Правила вступу

Параметр, що є ключовим в інформаційному супроводі визнання кваліфікацій, – інформація про освітні програми та кваліфікації, що присуджуються. На рис. 3.4 наведено кількісні показники представленості цієї інформації на сайтах ЗВО. Переважна більшість веб-сторінок містить таку інформацію – 245 з 284 або 86 %, інформація представлена частково на 27 веб-сторінках (або 10 %), відсутня – на 12 (4 %).

Кількісні показники за цим параметром демонструють досить високий рівень представленості, проте якісні характеристики подачі інформації не є задовільними. Інформація, як правило, наявна в обсягах, не достатніх для досліджуваної цільової групи. Крім того, так само, як і за попередніми категоріями інформації, спостерігається її розпорошеність по сторінкам сайту, відсутність систематизації, нелогічне розміщення, неможливість інтуїтивного пошуку.

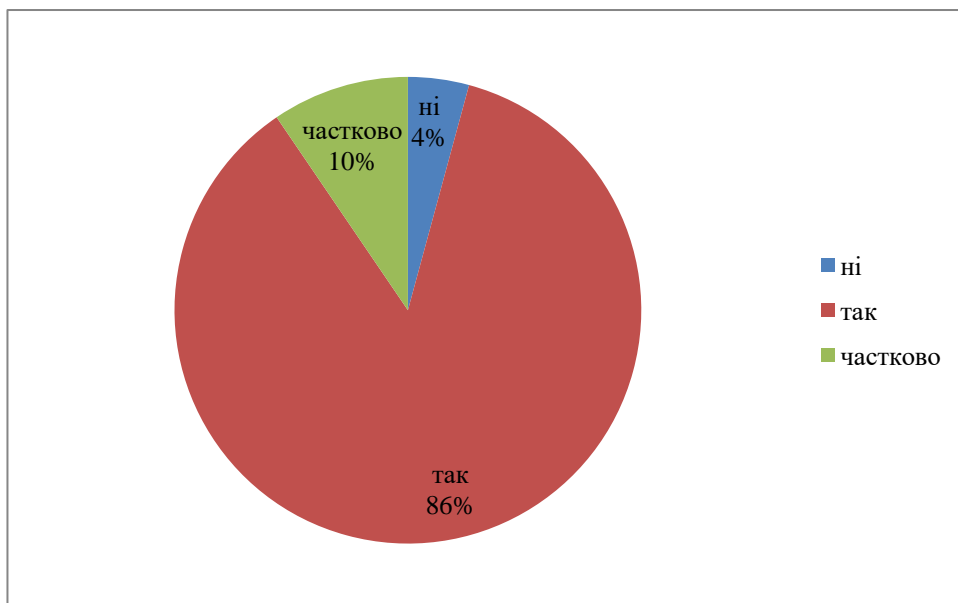

Рис. 3.4. Інформація про освітні програми та кваліфікації, що присуджуються

На рис. 3.5 представлено кількісний розподіл сайтів ЗВО за представленістю інформації про зразки документів про освіту та періоди навчання. З 284 проаналізованих веб-сторінок 230 (81 %) не містять такої інформації, містять частково – 6 сайтів (2 %) і містять зразки документів – 48 сайтів (17 %).

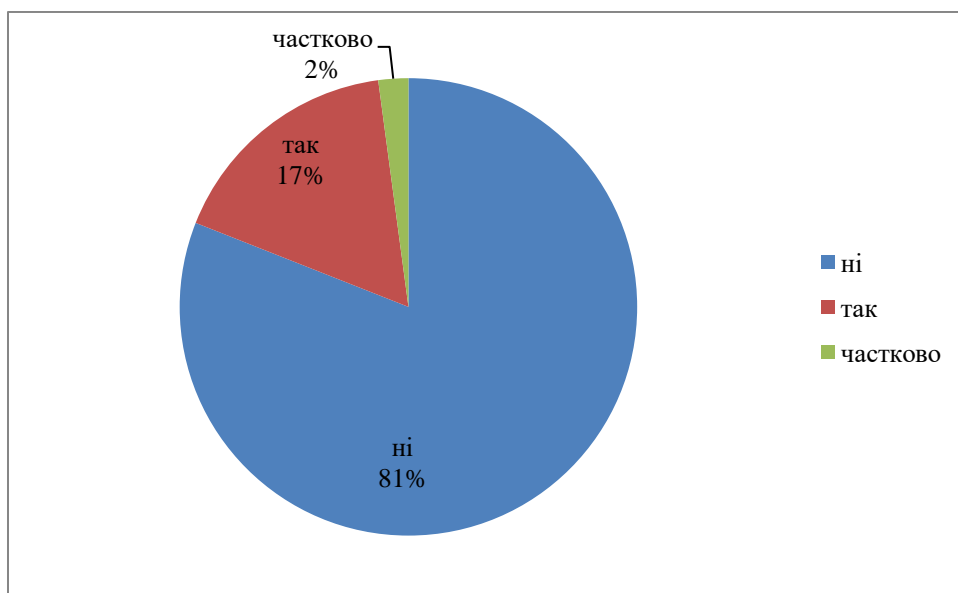

Рис 3.5. Зразки документів про освіту та періоди навчання

Зразки документів (описи і графічні зразки) використовуються фахівцями з визнання кваліфікацій на етапі перевірки автентичності освітнього документа під

час процедури визнання. Такий розподіл, з низькою представленістю даної інформації на сайтах ЗВО, підтверджує думку про пріоритетну орієнтацію інформаційної діяльності ЗВО на залучення студентів, тоді як інтереси інших цільових груп враховуються значно менше або не враховуються взагалі.

Описи шкал оцінювання є досить представленими на сайтах ЗВО, кількісні характеристики розподілу наведено в діаграмі на рис. 3.6. Інформація щодо оцінювання не є найбільш критичною для процедури визнання, але є корисною для визнавачів, оскільки в деяких країнах оцінки та їхній розподіл також беруться до уваги під час процедури визнання іноземної кваліфікації. Ця інформація наявна на 186 сайтах (65 %), частково наявна на 11 сайтах (4 %), відсутня у 87 випадках (31 %).

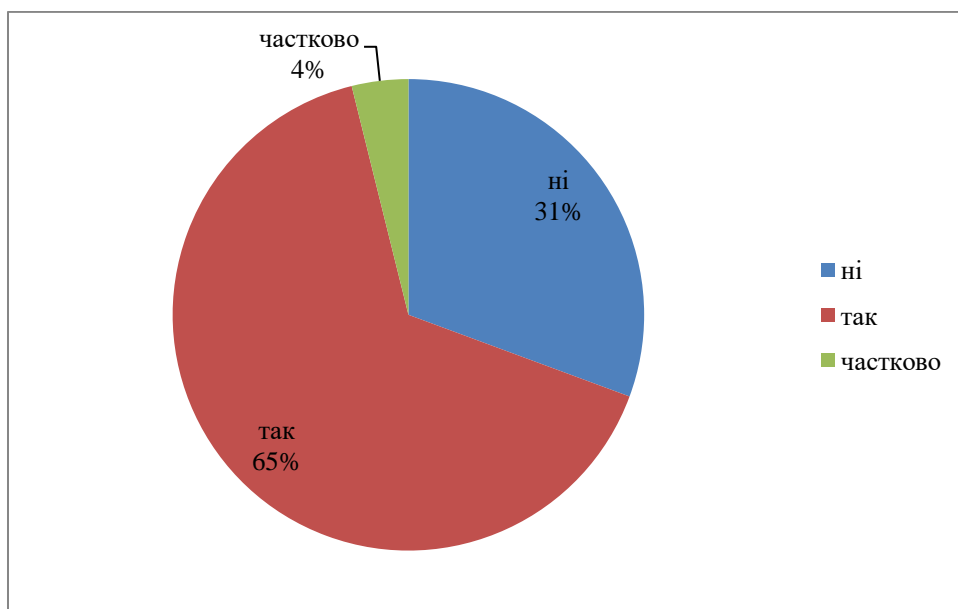

Рис. 3.6. Опис шкали оцінювання

Наступний параметр – інформація про визнання іноземних кваліфікацій, на підставі яких здійснюється вступ до ЗВО, корисна для вступників з іноземними дипломами, а для фахівців з визнання – це маркер системи забезпечення якості освіти в ЗВО. Кількісний розподіл за цим параметром наведено на рис. 3.7. Інформація наявна на 140 сайтах (49 %), частково наявна на 4 сайтах (15 %) і відсутня на 101 сайті (36 %). Отримані результати демонструють, що ЗВО поки недостатньо приділяють уваги цій інформації, проте, з огляду на отримання ними

повноважень на визнання іноземних кваліфікацій порівняно нещодавно – у 2014 році, результати досить обнадійливі: майже половина ЗВО приділили увагу цій інформації.

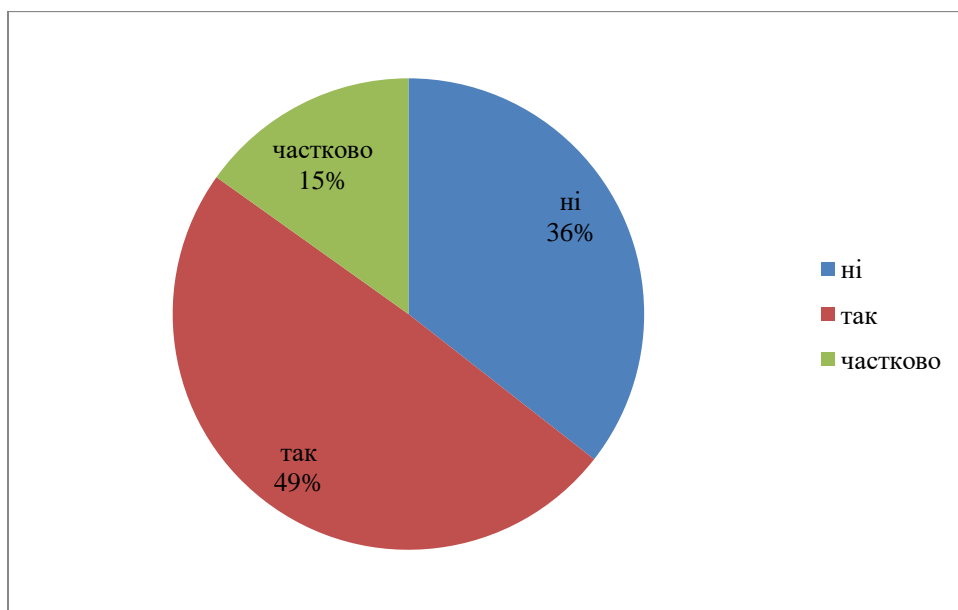

Рис. 3.7. Інформація про визнання іноземних кваліфікацій

Один з ключових параметрів адаптованості інформаційного ресурсу для виокремленої автором цільової аудиторії є наявність повноцінної англomовної версії сайту. Більшість центрів з визнання кваліфікацій в інших країнах не мають технічної можливості та кадрових ресурсів для повноцінного пошуку інформації українською. У результаті дослідження було отримано такі результати: англomовна версія сайту підтримується на 182 веб-сторінках (64 %), частково – на 1 веб-сторінці та не підтримується на 101 сайті (36 %).

Серед тих ЗВО, які підтримують роботу англomовної версії, не всі однаково стабільно наповнюють її контентом, почасти українська мовна версія є більш інформативною, частіше оновлюється. Відсутність повноцінної англomовної версії фактично обмежує використання інформації, представленої на сайті, іноземними фахівцями з визнання кваліфікацій.

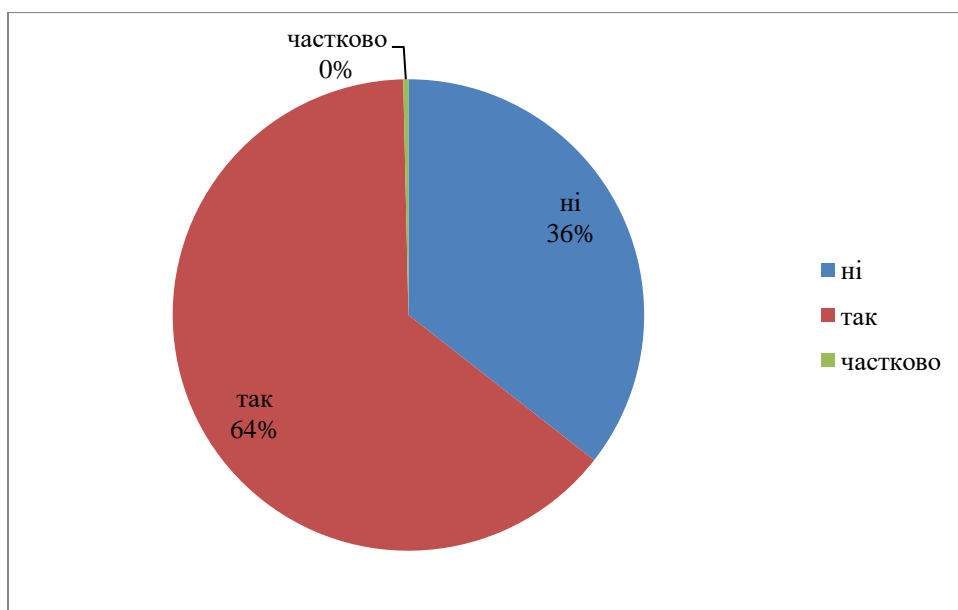

Рис. 3.8. Наявність англomовної версії сайту

5. Узагальнення результатів

Під час виконання дослідження було отримано такі результати і виявлено наступні загальні тенденції:

1. ЗВО мають власні веб-сторінки, проте є поодинокі випадки, коли ЗВО не має свого інтернет-представництва;
2. Переважна більшість із досліджених веб-сторінок ЗВО спроектовані на низькому професійному рівні: недружній інтерфейс, інформація неструктурована, нелогічно розміщена, мапа сайту відсутня, ускладнена навігація, що обтяжує пошук. Деяка важлива інформація доступна для пошуку лише спеціалізованими програмними засобами.
3. Такий ключовий параметр інформаційного супроводу визнання присуджених кваліфікацій як інформація про ліцензії і акредитації освітніх програм, необхідна для визначення статусу ЗВО та освітньої програми, у переважної більшості ЗВО опублікована на сайті, але почасти – частково. Інформація про ліцензії та акредитації в історичному вимірі опублікована лише в поодиноких випадках і знаходиться в архівах публікацій.
4. Інформація про правила вступу до ЗВО, як правило, наявна на сайтах.

5. Другий ключовий параметр, що значно полегшує визнання дипломів – інформація про освітні програми та кваліфікації, що присуджуються ЗВО, – переважно наявна, але не завжди в достатньому обсязі для оцінки кваліфікації та визначення відповідника в іншій системі освіти. Цей тип інформації потребує більшої структурованості, адаптації до цільової групи.
6. Зразки документів про освіту опубліковані на сайтах приблизно третини ЗВО.
7. Опис шкали оцінювання наявний на багатьох сайтах, але цей тип інформації, як правило, розміщений в важкодоступних для пошуку місцях.
8. Інформацію про визнання іноземних кваліфікацій опубліковано приблизно у половини ЗВО.
9. Англійські версії сайтів є у багатьох ЗВО, проте як правило, в них міститься інформація не в повному обсязі, порівняно із українською версією. Цей параметр є базовим для побудови ефективного інформаційного супроводу визнання кваліфікацій фахівцями в різних країнах світу.

За результатами дослідження можна зробити наступний висновок: сайти закладів вищої освіти, як правило, зорієнтовані на внутрішній ринок, та, в першу чергу, розраховані на залучення вступників. Специфічна інформація, яка потрібна для успішного визнання кваліфікацій випускників ЗВО за кордоном, наявна не в достатньому обсязі, не структурована і важкодоступна, не адаптована для вузької професійної групи іноземних фахівців з визнання освітніх кваліфікацій. З огляду на важливість даної цільової групи і її вплив на формування репутації, входження до світових рейтингів ЗВО а, опосередковано, і на популярність серед вступників, університетам під час розробки і наповнення сайтів варто враховувати потреби даної цільової групи в інформації.

3.4. Рекомендації закладам вищої освіти щодо інформаційного супроводу присуджених кваліфікацій

У цьому підрозділі із врахуванням результатів здійснених розвідок автором зроблено спробу надати рекомендації закладам вищої освіти щодо представлення на електронних інформаційних ресурсах інформації, адаптованої під потреби такої цільової групи як фахівці з визнання іноземних освітніх кваліфікацій.

1. Наявність англomовної версії сайту – є критично необхідною умовою для донесення інформації до фахівців з визнання іноземних освітніх кваліфікацій інших країн. Підтримка повноцінної англomовної версії сайту, особливо для великих ЗВО, які мають потужне інтернет-представництво у вигляді порталу, що об'єднує декілька сайтів структурних підрозділів, тематичних сайтів, є трудомісткою задачею, потребує значних організаційних, кадрових і матеріальних ресурсів. Проте, така робота була б вкрай бажаною. Якщо ж таких ресурсів на даний час немає, варто зосередитися на інформації для виокремлених цільових груп, для яких наявність англomовної версії є критичною. За наявності ресурсів буде доцільним також запровадити мовні версії сайту, орієнтуючись на найбільші групи іноземних студентів у ЗВО.

2. Орієнтація на окремі цільові групи – вдале рішення для структурування інформації на веб-сторінці. Такий підхід до організації структури сайту нині застосовують багато ЗВО, інформація при цьому поділяється за окремими розділами виходячи з того, якій цільовій групі вона цікава: «Студентам», «Абітурієнтам», «Науковцям», «Викладачам» тощо. Багато сайтів ЗВО містять розділи «Іноземним студентам», як правило, ця інформація подається англійською. Так само можна створити і розділ «Оцінювачам дипломів» («Визнавачам кваліфікацій») англійською, українська мовна версія для цієї аудиторії не є обов'язковою, але може бути корисною для інших стейкхолдерів: роботодавців, агенцій із забезпечення якості освіти та інших.

Якщо структура інформаційного ресурсу зорганізована за іншим принципом, ніж орієнтація на цільові групи, так само варто виокремити спеціалізований розділ, доступний з головної сторінки сайту.

Основна вимога – структура цього розділу має бути зручна і зрозуміла для навігації. Пошукові форми та мапа сайту також будуть корисними.

3. Контентне наповнення розділу: Серед інформації, яку цільова група найбільше очікує отримати з сайтів ЗВО, експерти визначили такі дані: ліцензії та акредитовані програми (актуальні та історичні), інформація про реорганізацію ЗВО (зміна назви, об'єднання, розподіл), інформація про права, які надає освітня кваліфікація (академічні і професійні), зразки документів ЗВО (актуальні та історичні), інформація про вимоги до вступу, спільні програми та інші форми транскордонної освіти, освітні програми та кваліфікації (актуальні та історичні). Приклад структури для представлення інформації в тематичному розділі наведено в таблиці 3.8.

Почасти ЗВО акумулюють значну частину запитуваної визнавачами інформації в розділах «Забезпечення якості», «Інформаційний пакет ЄКТС» та інших. Якщо сайт ЗВО вже містить розділ зі значною частиною цієї інформації, то його необхідно розширити, додавши ту інформацію, якої бракує. Якщо ж інформація наявна, проте розміщена в різних розділах або на кількох сайтах, може бути рекомендовано зробити окремий розділ як єдину точку входу, а подачу інформації для уникнення дублювання зорганізувати через гіперпосилання.

4. Своєчасне оновлення інформації вкрай важливе: дані про актуальні ліцензії, акредитації, освітні програми, умови вступу, зразки документів про освіту. Рекомендовано зазначати дату останнього оновлення. При цьому інформація, яка втратила актуальність рекомендовано не видаляти, а накопичувати історичний зріз у вигляді систематизованого архіву за попередні роки.

Таблиця 3.8.

Орієнтовна структура розділу інформаційного ресурсу,
зорієнтованого на фахівців з визнання іноземних кваліфікацій

№	Назва підрозділу	Опис	Деталі
1.	Історія реорганізацій	Історія перейменувань, змін статусу, об'єднання, розподілу, правонаступництва (дата, подія, підстава)	Стисло, від моменту заснування в хронологічному порядку
2.	Статус ЗВО	Інформація про ліцензовані та акредитовані програми	Структурується на 2 підрозділи
2.1.	Ліцензії	Актуальні ліцензії та архів за попередні роки	Інформація, яка підтверджується доданим файлом з відповідним документом
2.2.	Акредитовані програми	Актуальна інформація про акредитовані програми та архів за попередні роки	Інформація, яка підтверджується доданим файлом з відповідним документом
3.	Зразки освітніх документів	Актуальні зразки дипломів, додатків та академічних довідок, а також архів за попередні роки	Зображення (без персональних даних!) і короткий опис технічних характеристик, за наявності – елементів захисту, оформлення, змісту
4.	Умови вступу	Ключова інформація та затверджені документи, а також архів за попередні роки	Стисла інформація про вимоги до вступу, критерії конкурсного відбору та доданим файлом затверджені умови вступу. Така ж інформація у вигляді архіву за роками
5.	Програми і кваліфікації	Ключова інформація: ступінь, назва освітньої програми, освітня кваліфікація, обсяг та тривалість, тип диплома, рівень НРК, вимоги до вступу, система оцінювання, академічні та професійні права, належність до регульованих професій. Повний опис програми, а також архів за попередні періоди	Стисла ключова інформація про актуальні освітні програми та кваліфікації. Повні описи програм у вигляді доданих файлів. Архів аналогічної інформації за попередні роки

№	Назва підрозділу	Опис	Деталі
6.	Неступеневі програми	Ключова інформація: назва програми, обсяг та тривалість, тип документа, результати. Повний опис програми, а також архів за попередні періоди	Стисла ключова інформація про актуальні неступеневі програми та кваліфікації. Повні описи програм у вигляді доданих файлів. Архів аналогічної інформації за попередні роки
7.	Відокремлені підрозділи	Інформація про відокремлені структурні підрозділи ЗВО	Назви відокремлених структурних підрозділів, контактні дані
8.	Спільні програми	Інформація про спільні програми та інші форми транскордонної освіти з архівом за попередні періоди	Ключова інформація, документація доданими файлами
9.	Зворотній зв'язок	Контактні дані організаційного підрозділу, який опрацьовує запити щодо підтвердження кваліфікацій, інші канали для комунікації	Актуальні телефони, адреса, e-mail. Корисним буде запровадження форми зворотного зв'язку, онлайн форуму, чату, соцмереж

5. Доступність та адаптація інформації до потреб цільової групи. Завдання фахівця з визнання іноземної кваліфікації – знайти у стислі строки необхідну і достатню інформацію про кваліфікацію, присуджену ЗВО, як правило, раніше, для прийняття рішення про її визнання. За форматом і стилем подачі інформація не має бути обтяжена зайвими деталями, подаватися стисло і чітко. До прикладу, інформація про історію ЗВО, у т. ч. й історію перейменувань і реорганізацій, містить майже кожен сайт. Але це іміджева інформація, як правило, викладена у вигляді есе. У такому варіанті подачі вона не зручна для використання цільовою групою.

6. Варто задіяти різні можливості для розміщення і канали для передачі інформації. Вельми корисним буде доєднання соціальних мереж, запровадження форми зворотного зв'язку, онлайн форуму, чату тощо.

Отже, діяльність ЗВО, спрямована на інформаційний супровід присуджених ними кваліфікацій, має свої особливості, які варто враховувати в інформаційних стратегіях ЗВО. Під час розробки та наповнення веб-ресурсів рекомендованим може бути підхід орієнтації ресурсу на цільові групи, однією з яких є визнавачі кваліфікацій. Інформаційна потреба цієї аудиторії автором визначена і складається з

таких даних: ліцензії та акредитовані програми, інформація про реорганізацію ЗВО, інформація про права, які надає освітня кваліфікація, зразки документів ЗВО, інформація про вимоги до вступу, спільні програми та інші форми транскордонної освіти, освітні програми та кваліфікації. Важливими при цьому є як актуальні, так й історичні дані за цими категоріями інформації. Доступність та адаптованість інформації під потреби даної цільової аудиторії, а також своєчасне оновлення ресурсу є важливими складовими успіху такої інформаційної діяльності ЗВО, а наявність англійської версії ресурсу (або хоча б окремого розділу для цієї аудиторії) є його передумовою.

ВИСНОВКИ

В роботі автором наведено еволюцію міжнародної правової доктрини в сфері визнання іноземних освітніх кваліфікацій від перших багатосторонніх міжнародних договорів Ради Європи і ЮНЕСКО до Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти, продемонстровано динамічний розвиток політик і практик визнання в різних країнах і регіонах.

Докладно проаналізовано сучасні тенденції і практики визнання, у т. ч. автоматичного визнання, в країнах Європи. Автор обґрунтував, що у професійному середовищі поняття «автоматичне визнання», як правило, не трактується як відсутність процедури визнання як такої. Співпраця в рамках міжнародних конвенцій і договорів щодо визнання іноземних освітніх кваліфікацій, у т. ч. автоматичного визнання, спрямована не на скасування національних практик визнання як таких, а на приведення їх до єдиних принципів (стандартів), напрацювання інструментарію для спрощення і формалізації таких процедур за єдиними критеріями, проте зі збереженням надійності.

Через аналіз нормативних актів, які регулювали процедуру визнання в Україні в період 2003–2021 років, автором досліджено еволюцію процедури визнання в Україні за цей період. За результатами аналізу вітчизняної практики визнання іноземних кваліфікацій автором зроблено висновок про те, що вектор на удосконалення і спрощення процедури для заявників незмінно витримується, і на цьому напрямі Україна не відстає від інших країн ЄПВО, динамічно змінюючи законодавчу базу з врахуванням Рекомендацій Комітету ЛКВ та результатів міжнародних проєктів. Заклади вищої освіти активно долучаються до впровадження інституційного визнання іноземних кваліфікацій.

Інформаційне забезпечення та обмін інформацією між країнами у процесах визнання іноземних кваліфікацій відіграють ключову роль. У міжнародних правових документах за органами державної влади закріплено обов'язок своєчасного та повного забезпечення інформацією про системи освіти, визнані в національній

системі освіти заклади, а на заклади вищої освіти покладено зобов'язання надавати інформацію про присуджені ними кваліфікації. Ця інформація є базовою для успішного проходження процедур визнання освітніх документів і кваліфікацій в інших країнах.

Інформаційний супровід присуджених кваліфікацій є необхідною умовою для закладів вищої освіти, що сприятиме справедливому визнання кваліфікацій, та свідчить про якість інших видів діяльності установи. Щоб робити це ефективно, необхідно мати відповідну інформацію для поширення, розуміти роль різних залучених сторін та якнайкраще використовувати доступні інструменти та ресурси. Автором наведено головні принципи інформаційного забезпечення та виокремлено цільову групу, яка безпосередньо бере участь у прийнятті рішень про визнання кваліфікацій або впливає на них.

У розділі 3 автором зроблено спробу дослідити канали отримання і потребу такої цільової групи як фахівці з визнання іноземних освітніх кваліфікацій в інформації про українські кваліфікації, а також труднощі, які виникають у цільовій групі під час використання українських інформаційних ресурсів національного і локального рівня (сайти ЗВО). Дослідження виявило, що тематичні українські інформаційні ресурси досить розвинуті, цільова група поінформована про них і користується як джерелом інформації під час визнання кваліфікацій, що походять з України. Цільова група також активно використовує сайти ЗВО для пошуку інформації про присуджені ними кваліфікації, переважна більшість експертів готові розглядати це джерело як надійне.

Інформація, наявна на інформаційних ресурсах національного і локального рівнів, повною мірою не покриває потреби цільової групи або її пошук ускладнений через відсутність англійської версії, неструктурованість, несистематизованість, відсутність орієнтації на цільову групу.

Національні інформаційні ресурси, мають деякі недоліки, але в комплексі надають цільовій групі великий обсяг інформації та інструментарію, яка нею запитується в рамках процедур визнання. Кожен з ресурсів має свій вектор

розвитку, а координація зусиль між ними могла б призвести до відчутного синергічного ефекту.

Під час даної розвідки проаналізовано сайти 288 ЗВО України на наявність і систематизованість інформації, необхідної для успішного визнання в інших країнах присуджених ними освітніх кваліфікацій. Автор дійшов такого висновку: сайти закладів вищої освіти, як правило, зорієнтовані на внутрішній ринок, та, в першу чергу, розраховані на залучення вступників. Специфічна інформація, яка потрібна для успішного визнання кваліфікацій випускників ЗВО за кордоном, наявна не в достатньому обсязі, не структурована і важкодоступна, не адаптована для вузької професійної групи іноземних фахівців з визнання кваліфікацій. З огляду на важливість даної цільової групи і її вплив на формування репутації, входження до світових рейтингів ЗВО, а, опосередковано, і на популярність серед вступників, університетам під час розробки і наповнення сайтів варто враховувати інформаційні потреби даної цільової групи.

За результатами вивчення потреби цільової групи та аналізу інформаційної пропозиції від національних і локальних офіційних інтернет-ресурсів автором надано рекомендації закладам вищої освіти щодо представлення інформації, адаптованої під потреби такої цільової групи як фахівці з визнання іноземних освітніх кваліфікацій, визначено перелік інформації для цільової групи, запропоновано орієнтовну структуру такого розділу на веб-порталі ЗВО.

Результати роботи впроваджуються в інформаційній діяльності Національного інформаційного центру академічної мобільності ENIC Ukraine, а також будуть надані профільним структурним підрозділам ЗВО для врахування в своїй діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мороз А.С. Глобалізація освіти та її вплив на формування світоглядних орієнтацій молоді: співвідношення колективного та індивідуального / А.С. Мороз // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2012. – Вип. 63 (№8). – 730 с. – С. 606-609
2. Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region 1997 [Електронний ресурс] // UNESCO. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000111238.page=2>.
 «Recognition. A formal acknowledgment by a competent authority of the value of a foreign educational qualification with a view to access to educational and/or employment activities.»
3. Timeline of the Conventions on the Recognition of Qualifications Concerning Higher Education [Електронний ресурс] / Національний інформаційний центр академічного визнання Японії // Офіційний веб-сайт. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nicjpn.iad.ac.jp/en/site/unesco-conventions.html>.
 «With the increasing global mobility in higher education since the 1970s, UNESCO has adopted and effectuated the six regional conventions taking the regional nature of higher education into consideration. The six conventions, concerning the importance of recognizing learning experience equally and fairly in another State, aim to promote recognition of higher education qualification (including qualifications for admission, diplomas, degrees and certificates). The revision process of these conventions has taken place since the late 1990s. As of May 1 2021, 122 States have ratified one or more of these regional conventions, with more than half of the States ratifying multiple conventions.»
4. Науменко Н. В. Визнання іноземних документів про освіту як складова системи забезпечення якості / Наталія Науменко // Матеріали III

міжнародної науково-методичної конференції „Актуальні питання організації навчання іноземних студентів в Україні“, 18-20 травня 2016 року – Т., 2016 – С. 71-74.

5. Громовенко К. В. Міжнародно-правова регламентація визнання іноземних кваліфікацій вищої освіти / К. В. Громовенко. // Держава та регіони. Серія: Право. – 2019. – С. 259–267.
6. Yevdokymenko T. M. About the need for ratification in Ukraine of global convention the recognition concerning higher education [Електронний ресурс] / Т. М. Yevdokymenko, N. V. Naumenko // Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/51663>.
7. Угода про співробітництво в галузі освіти: Міжнародний документ від 15 трав. 1992 р. Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_135#Text (дата звернення: 19.12.2021).
8. Порядок визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 05 трав. 2015 р. №504). Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-15#Text> (дата звернення: 19.12.2021).
9. Порядок визнання в Україні документів про середню, середню професійну, професійну освіту, виданих навчальними закладами інших держав : Наказ Міністерства освіти і науки України від 05 трав. 2015 № 504). Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0615-15#n4> (дата звернення: 19.12.2021).
10. Зарубінська І. Б. Визнання іноземних кваліфікацій // Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні / за заг. ред. В. Лугового, С. Калашнікової. – Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – С. 97–100.

11. Муратова Д. Б., Тихоступ Н. М. Адміністративно-правова характеристика проведення процедури нострифікації як різновиду адміністративної послуги. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2018, С. 331-333.
12. Шаталова Л. М. Теоретико-правові аспекти адміністративної процедури визнання документів про освіту / Л. М. Шаталова. // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – №10. – С. 146–151.
13. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вер. 2012 р. № 5203-VI. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 19.12.2021).
14. Пугач А. М. Визнання іноземних документів про освіту в Україні: нормативно-правового забезпечення / А. М. Пугач, Т. О. Радіонова. // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2017. – №2(18). – С. 1–7.
15. Коваленко С. та Україні / С. Коваленко, Н. Бовтрук. // Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. – 2021. – №34. – С. 84–90. Режим доступу до ресурсу <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.34.10>
16. Naumenko N. V. Recognition of foreign education qualification in Ukraine [Електронний ресурс] / N. V. Naumenko, Т. М. Yevdokymenko, V. V. Krasnoshchok // Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/51782>.
17. Науменко Н. В. Інформаційний супровід визнання іноземних освітніх кваліфікацій в Україні і в світі / Н. В. Науменко, Т. М. Євдокименко, В. М. Челпан // Матеріали I Міжнародної студентської наукової конференції [Формування сучасної науки: методика та практика], (м. Кам'янець-Подільський, 29 жовт. 2021 р.) / ГО "Молодіжна наукова ліга". – Вінниця: ГО "Європейська наукова платформа", Т. 1. – 2021. – С. 81–84.

18. Питання національного інформаційного центру академічної мобільності : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серп. 2011 № 924. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/924-2011-%D0%BF#Text>.
19. Національний інформаційний центр академічної мобільності ENIC Ukraine. // Офіційний веб-сайт. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: www.enic.in.ua.
20. Міжнародна мережа національних інформаційних центрів академічної мобільності та визнання ENIC-NARIC // Офіційний веб-сайт. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.enic-naric.net>.
21. Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area. Bucharest Communiqué: EHEA Ministerial Conference Бухарест, 26-27 квіт. 2012 р. Режим доступу до ресурсу: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2012_Bucharest/67/3/Bucharest_Communique_2012_610673.pdf
22. The European Recognition Manual for Higher Education Institutions. Practical guidelines for credential evaluators and admissions officers to provide fair and flexible recognition of foreign degrees and studies abroad, Nuffic, 2016. – 152 с.
23. Т. М. Євдокименко. Щодо необхідності ратифікації в Україні Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти / Т. М. Євдокименко, Н. В. Науменко, В. М. Челпан // матеріали I Міжнародної студентської наукової конференції [Формування сучасної науки: методика та практика], (м. Кам'янець-Подільський, 29 жовт. 2021 р.) / ГО "Молодіжна наукова ліга". – Вінниця: ГО "Європейська наукова платформа", Т. 1. – 2021. – С. 81–84
24. Моніторинг виконання Лісабонської конвенції про визнання. Фінальний звіт [Електронний ресурс] // Комітет Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.enic-naric.net/fileusers/8038_LRC_Monitoring_Report_Russian.pdf.
«В странах, где критерии и процедуры оценки на национальном уровне не

установлены, вузы самостоятельно разрабатывают процедуру приема. В случае, когда определение критериев также отдано на усмотрение образовательных учреждений, такие критерии, как правило, не отличаются прозрачностью и обычно недоступны для потенциальных заявителей»

25. Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 amending Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications and Regulation (EU) No 1024/2012 on administrative cooperation through the Internal Market Information System ('the IMI Regulation'). // Official Journal of the European Union #28/12/2013 – 2013. – №28. – С. 132–170.
26. The Directive on the recognition of professional qualifications. Newsletter [Электронный ресурс] // European Health professionals Competent Authorities – Режим доступа до ресурсу: <https://www.eurheca.eu/en/newsletter-en/304-the-directive-on-the-recognition-of-professional-qualifications> (дата звернения: 21.12.2021).
27. Automatic recognition [Электронный ресурс] // An official website of the European Union – Режим доступа до ресурсу: https://ec.europa.eu/growth/single-market/single-market-services/free-movement-professionals/recognition-professional-qualifications-practice/automatic-recognition_en (дата звернения: 21.12.2021).
28. Benelux-landen en Baltische Staten erkennen automatisch elkaars diploma's [Электронный ресурс] // Secretariaat-Generaal Benelux, an official website. – 2021. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.benelux.int/nl/nieuws/benelux-landen-en-baltische-staten-erkennen-automatisch-elkaars-diplomas> (дата звернения: 21.12.2021).
29. Automatic academic recognition in the Baltic States [Электронный ресурс] // Academic Information Centre (AIC) – Режим доступа до ресурсу: <http://www.aic.lv/portal/en/arvalstu-diplomu-atzisana/automatic-academic-recognition-the-baltic-states> (дата звернения: 21.12.2021).

30. Agreement among the government of the Republic of Estonia, the government of the Republic of Latvia and the government of the Republic of Lithuania on the automatic academic recognition of qualifications concerning higher education [Електронний ресурс] // Legal acts of the Republic of Latvia. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://likumi.lv/ta/en/en/starptautiskie-likumi/id/1764> (дата звернення: 21.12.2021).
31. Nilson M. The Nordic region [Електронний ресурс] / Mary Nilson. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://nordics.info/show/artikel/the-nordic-region/> (дата звернення: 21.12.2021).
32. Automatic recognition in the Nordic Region [Електронний ресурс] // Danish Agency for Science and Higher Education. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://norric.org/wp-content/uploads/Automatic-Recognition-in-the-Nordic-region.pdf> (дата звернення: 21.12.2021).
33. The Nordic-Baltic admission manual [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://norric.org/nordbalt/nordbalt-about/> (дата звернення: 21.12.2021).
34. A short path to automatic recognition – 4 models – Den Haag: Nuffic, 2018. – 17 с.
35. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів : Міжнародний документ від 05 жовт. 1961 р. Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_082#Text (дата звернення: 19.12.2021).
36. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) – Київ: ТОВ “ЦС”, 2015. – 32 с.
37. Звіт про самосертифікацію щодо відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям та процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт МОН України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/>

app/media/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu.NRK.10.11.pdf (дата звернення: 19.12.2021).

38. Council Recommendation of 26 November 2018 on promoting automatic mutual recognition of higher education and upper secondary education and training qualifications and the outcomes of learning periods abroad (2018/C 444/01) [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1568891859235&uri=CELEX:32018H1210\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1568891859235&uri=CELEX:32018H1210(01)) (дата звернення: 19.12.2021).

«a higher education qualification acquired in one Member State is automatically recognised (9) at the same level, for the purpose of accessing further studies, in the others, without prejudicing a higher education institution's or the competent authorities' right to set specific admission criteria for specific programmes or to check the authenticity of documents».

39. Report by the EHEA Pathfinder Group on Automatic Recognition [Електронний ресурс] // EHEA Pathfinder Group on Automatic Recognition. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/72/3/EHEA_Pathfinder_Group_on_Automatic_Recognition_January_2015_613723.pdf.

«Pathfinder Group: automatic recognition of a degree leads to the automatic right of an applicant holding a qualification of a certain level to be considered for entry to the labour market or a programme of further study in the next level in any other EHEA-country (access).»

40. K. Bardoel, B. Wegewijs, J. Lokhoff. FAIR report. – Den Haag: Nuffic, 2017. – 90 с.
41. Системи освіти країн світу [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт ENIC Ukraine. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://enic.in.ua/index.php/ua/sistemi-osviti-krain-svitu> (дата звернення: 19.12.2021).

42. Автоматичне визнання: у пошуках спільного знаменника. // Визнання кваліфікацій в Україні і світі. Дайджест ДП «Інформаційно-іміджевий центр». – 2020. – С. 24–26. – – Режим доступу до ресурсу: http://enic.in.ua/attachments/digest_05_20_ua.pdf (дата звернення: 19.12.2021).
43. The European Recognition Manual for Higher Education Institutions – The Hague: Nuffic, 2020. – 141 с.
44. Thematic Peer Group B on the Lisbon Recognition Convention (TPG B on LRC [Електронний ресурс] // An official website of the Bologna process. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ehea.info/page-peer-group-B-LRC> (дата звернення: 19.12.2021).
45. I-Comply (2019-2021) [Електронний ресурс] // Nuffic – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nuffic.nl/en/subjects/recognition-projects/i-comply-2019-2021#outcomes-and-publications> (дата звернення: 19.12.2021).
46. Визнання в пріоритеті: ENIC Ukraine у складі консорціуму нового переможного проєкту підтримки реформ у сфері вищої освіти КА3 Еразмус+ [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт ENIC Ukraine. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://enic.in.ua/index.php/ua/novini/269-viznannya-v-prioriteti-enic-ukraine-u-skladi-konsortsiumu-novogo-peremozhnogo-proektu-pidtrimki-reform-u-sferi-vishchoji-osviti-ka3-erazmus> (дата звернення: 19.12.2021).
47. Проєкт наказу «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 05 травня 2015 року № 504» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт МОН України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-nakazu-pro-vnesennya-zmin-do-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-05-travnya-2015-roku-504> (дата звернення: 19.12.2021).
48. Information provision on recognition of qualification. A practical guide for higher education institutions, – CIMEA, 2021. – 26 с.

49. EAR HEI manual: standards and guidelines on recognition [Електронний ресурс] // An official website of the ENIC-NARIC. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://ear.enic-naric.net/emanual/> (дата звернення: 19.12.2021).
50. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти. К. : Логос, 2010. – 428 с.
51. Волошин Ю. О. Проблема міждисциплінарності у визначенні категорії «інтеграція» та її роль у розвитку національного. Вісник Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – № 4. – С. 16–23.
52. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: проблеми теорії і практики : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.02. - Кшв, 2010. 32 с.
53. Romanenko Y.O., Chaplay, I.V. Marketing communication system within public administration mechanisms (2016) Actual Problems of Economics, 178 (4), pp. 69–78.
54. Romanenko, Y.O. Place and role of communication in public policy (2016) Actual Problems of Economics, 176 (2), pp. 25–26.
55. Новак В. О., Луцький М. Г., Макаренко Л. Г. Інформаційне забезпечення менеджменту: навч. пос. – К.: Кондор, 2006. – 462 с.
56. Румянцев А. П., Коваленко Ю. О. Світовий ринок послуг: Навчальний посібник. Кшв: Центр навчальної Літератури, 2006. 456 с.
57. The Bologna Declaration of 19 June 1999. Joint declaration of the European Ministers of Education [Електронний ресурс]. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf (дата звернення: 19.12.2021).

QUESTIONNAIRE SURVEY
AIMING AT IMPROVING THE INFORMATION PROVISION
FOR FACILITATING OF RECOGNITION
OF UKRAINIAN EDUCATIONAL QUALIFICATIONS

Developed by: ENIC Ukraine

Dear colleagues!

ENIC Ukraine has been analyzing and evaluating the existing national information resources that should facilitate the recognition of Ukrainian qualifications. As a result of this work we hope to provide for competent recognition authorities of Ukraine, including higher education institutions, the specific recommendations as for the improvement of information provision on the qualifications awarded in Ukraine.

We have carefully reviewed the manuals and other materials of the projects implemented in the ENIC-NARIC networks, and in addition it would be a very valuable contribution to receive your expert opinions on the existing information resources based on your practical experience of working with the Ukrainian qualifications.

So we kindly ask you to provide information for the questions in the questionnaire. We would be also very grateful if you could share this questionnaire with other colleagues who work with the assessment of Ukrainian qualifications in your centers or other organizations in your countries (incl. HEIs). We highly appreciate your time and effort! Your input is very valuable!

1. What resources do you use to verify the authenticity of Ukrainian educational documents:

- own resources (databases of documents` samples, information on qualifications, etc.)

- information databases and materials created in collaboration within the ENIC-NARIC network (projects: FRAUDOC, SCAN-D, Q-ENTRY, etc)
- registry of documents on education in the Unified State Electronic Database on Education (www.edbo.gov.ua)
- verification of apostilles of the Ministry of Education and Science of Ukraine using the ENIC Ukraine website (www.enic.in.ua)
- websites of Ukrainian higher education institutions
- inquiries to the competent authorities (Ministry of Education and Science of Ukraine, ENIC Ukraine, etc)
- inquiries to higher education institutions of Ukraine
- other resources, please specify

2. What resources do you use to define the status of Ukrainian higher education institutions:

- own resources
- international information databases and registries (WHED, EQAR, etc)
- registry of licensed educational entities on the website of the Ministry of Education and Science of Ukraine (www.mon.gov.ua)
- registry of educational entities in the Unified State Electronic Database on Education (www.edbo.gov.ua)
- list of educational institutions on the ENIC Ukraine website (www.enic.in.ua)
- websites of higher education institutions
- inquiries to the competent authorities
- inquiries to higher education institutions of Ukraine
- other resources, please specify

3. What resources help you to identify the place of educational qualification in the education system of Ukraine:

- own resources
- international information resources (registries: SCAN-D, Q-ENTRY, etc)
- website of the Ministry of Education and Science of Ukraine (www.mon.gov.ua)
- the ENIC Ukraine website (www.enic.in.ua)
- websites of higher education institutions
- other resources, please specify

4. What information resources do you use for qualification assessment:

- Diploma Supplement
- website of the Ministry of Education and Science of Ukraine (www.mon.gov.ua)
- the ENIC Ukraine website (www.enic.in.ua)
- websites of higher education institutions
- inquiries to the competent authorities (Ministry of Education and Science of Ukraine, ENIC Ukraine, etc)
- inquiries to higher education institutions of Ukraine
- other resources, please specify

5. What difficulties arise when searching for information on national level information resources (like, MESU website www.mon.gov.ua, ENIC Ukraine website www.enic.in.ua, Unified State Electronic Database on Education www.edbo.gov.ua):

- lack of a single entry point

- difficulties in finding the necessary information
- lack of information
- irrelevance of information
- lack of English version
- lack of other language version, please specify
- other things, please specify

6. When using the websites of HEIs to find information, what difficulties do you encounter or what factors do not allow you to use the websites of HEIs during the recognition procedure of the qualifications awarded by them:

- insufficient reliability of information
- unstructured information that is required for recognition of qualifications
- resource (or section) lacks focus on the credential evaluators` or employers` needs
- difficulties in finding the necessary information
- lack of information
- irrelevance of information
- lack of English version
- lack of other language version, please specify
- other things, please specify

7. What information on the HEIs` websites you would consider useful in your work:

- samples of educational documents
- historical data on samples of educational documents
- information on separate structural subdivisions/campuses, incl. campuses in other countries
- information on the reorganization of a HEI (name change, merging, division, etc)
- information on licensed and accredited programs
- historical data on licensed and accredited programs
- admission requirements to educational programs
- information on joint programs and other forms of cross-border education
- detailed description of awarded qualifications
- historical data on qualifications awarded by a HEI earlier
- content, load of educational programs, expected learning outcomes
- grading system
- academic rights (access to further education)
- professional rights (access to labor market)
- other, please specify

8. If you have any other comments, suggestions or propositions, please share:

Thank you for your participation!

ОПИТУВАЛЬНИК
В РАМКАХ РОБОТИ НАД УДОСКОНАЛЕННЯМ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУПРОВОДУ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ
ОСВІТНІХ КВАЛІФІКАЦІЙ

Розроблено: ENIC Ukraine

Шановні колеги!

ENIC Ukraine розпочав роботу із дослідження та оцінки національних інформаційних ресурсів, які мають сприяти визнанню українських кваліфікацій. Результатом цієї роботи мають стати рекомендації компетентним органам, профільним установам, у т. ч. закладам вищої освіти України, щодо надання інформації про кваліфікації, що присуджуються.

Ми уважно проглянули посібники і результати проєктів, які реалізовувалися в мережі ENIC-NARIC, проте для нас важливо зібрати оцінки практиків-визнавачів.

Будь ласка, допоможіть нам у цій роботі і в якості експертів заповніть цей опитувальник виходячи з Вашого досвіду. Дякуємо за Ваш час і підтримку, що є дуже цінною для нас! Також будемо вельми вдячні, якщо Ви залучите до опитування інших колег, які працюють з оцінкою українських кваліфікацій.

1. Якими ресурсами Ви користуєтеся для перевірки автентичності українських документів про освіту:

- власні джерела (бази даних зразків документів, описи тощо)
- інформаційні бази і матеріали, створені в колаборації в рамках мережі ENIC-NARIC (FRAUDOC, SCAN-D, Q-ENTRY, інші)
- Реєстр документів про освіту в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (www.edbo.gov.ua)

- Перевірка апостилів Міністерства освіти і науки України (www.enic.in.ua)
- сайти українських ЗВО
- запити до компетентних органів (Міністерство освіти і науки України, ENIC Ukraine, інші)
- запити до закладів вищої освіти України
- інші, вкажіть, будь

2. Якими джерелами Ви користуєтеся для визначення статусу українських ЗВО:

- власні джерела
- міжнародні інформаційні бази та реєстри (WHED, EQAR, інші)
- Ліцензійний реєстр суб'єктів освітньої діяльності на сайті МОН України (www.mon.gov.ua)
- Реєстр суб'єктів освітньої діяльності в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (www.edbo.gov.ua)
- перелік закладів освіти на сайті ENIC Ukraine (www.enic.in.ua)
- сайти закладів вищої освіти
- запити до компетентних органів
- запити до закладів вищої освіти України
- інші, вкажіть, будь

3. Які джерела допомагають Вам у визначенні місця освітньої кваліфікації в системі освіти України:

- власні джерела

- міжнародні інформаційні джерела (реєстри SCAN-D, Q-ENTRY, інші)
- сайт МОН України (www.mon.gov.ua)
- сайт ENIC Ukraine (www.enic.in.ua)
- сайти закладів вищої освіти
- інші, вкажіть, будь

4. Які інформаційні джерела Ви використовуєте на етапі оцінки кваліфікації:

- додаток до диплома
- сайт МОН України (www.mon.gov.ua)
- сайт ENIC Ukraine (www.enic.in.ua)
- сайти закладів вищої освіти
- запити до компетентних органів (Міністерство освіти і науки України, ENIC Ukraine, інші)
- запити до закладів вищої освіти України
- інші, вкажіть, будь

5. Які труднощі виникають під час пошуку інформації на інформаційних ресурсах національного рівня (сайт МОН www.mon.gov.ua, сайт ENIC Ukraine www.enic.in.ua, сайт Єдиної державної електронної бази з питань освіти www.edbo.gov.ua):

- відсутність єдиної точки входу
- складнощі із пошуком необхідної інформації
- недостатність інформації
- неактуальність інформації

- відсутність англomовної версії
- відсутність іншої мовної версії, будь ласка, вкажіть
- інші, вкажіть, будь ласка

6. Якщо Ви використовуєте сайти ЗВО як джерело інформації, з якими складнощами Ви найчастіше стикаєтесь, або які чинники не дозволяються Вам використовувати сайти ЗВО під час процедури визнання присуджених ними кваліфікацій:

- недостатня надійність інформації
- неструктурованість інформації, необхідної для визнання кваліфікацій
- відсутність орієнтації ресурсу (розділу) на визнавачів та працедавців
- складнощі із пошуком необхідної інформації
- недостатність інформації
- неактуальність інформації
- відсутність англomовної версії
- відсутність іншої мовної версії, будь ласка, вкажіть
- інші, вкажіть, будь ласка

7. Яка б інформація на сайті ЗВО була би для Вас корисною:

- зразки освітніх документів
- історичні дані за зразками освітніх документів

- інформація про відокремлені структурні підрозділи, у т.ч. в інших країнах
- інформація про реорганізацію ЗВО (зміна назви, об'єднання, розподіл)
- інформація про ліцензовані та акредитовані програми
- історичні дані про ліцензовані та акредитовані програми
- вимоги до вступу на освітні програми
- інформація про спільні програми та інші форми транскордонної освіти
- детальний опис кваліфікацій, що присуджуються
- історичні дані за кваліфікаціями, які ЗВО присуджував раніше
- зміст, обсяг освітніх програм, очікувані результати навчання
- система оцінювання
- академічні права
- професійні права
- інше, вкажіть, будь ласка

8. Якщо у Вас виникли будь-які коментарі, пропозиції або зауваження під час заповнення, будь ласка, поділіться з нами!

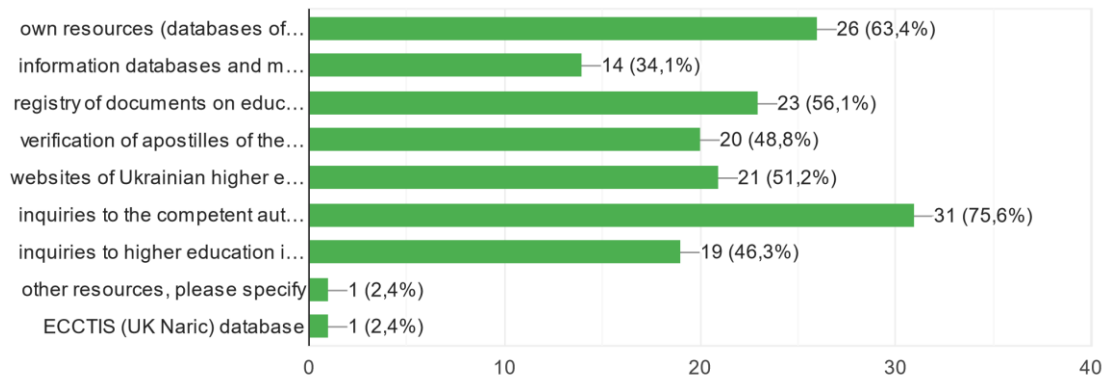
Дякуємо за допомогу!

ДОДАТОК 2

Графічне представлення результатів опитування експертів за допомогою онлайн-сервісу Google Форми

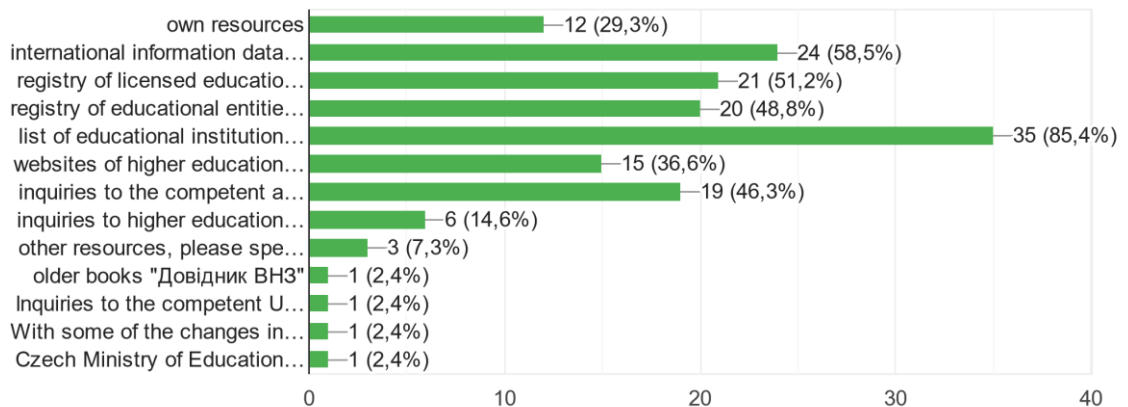
1. What resources do you use to verify the authenticity of Ukrainian educational documents:

41 відповідь

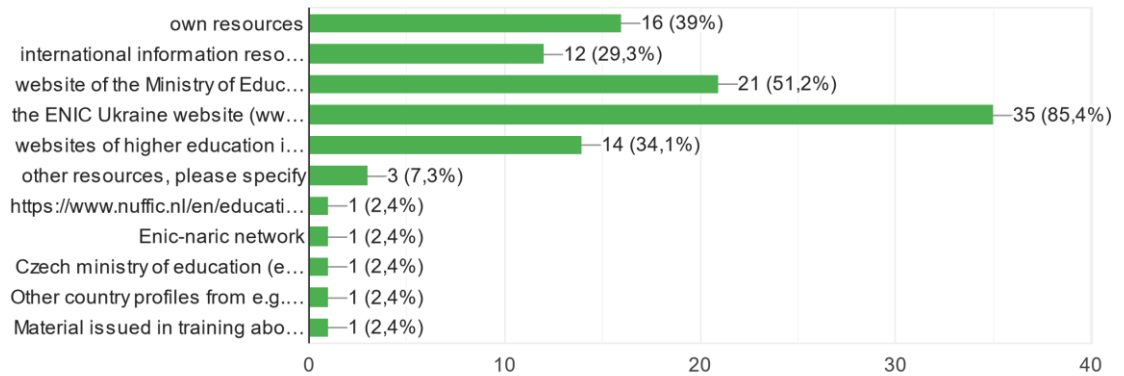
2. What resources do you use to define the status of Ukrainian higher education institutions:

41 відповідь

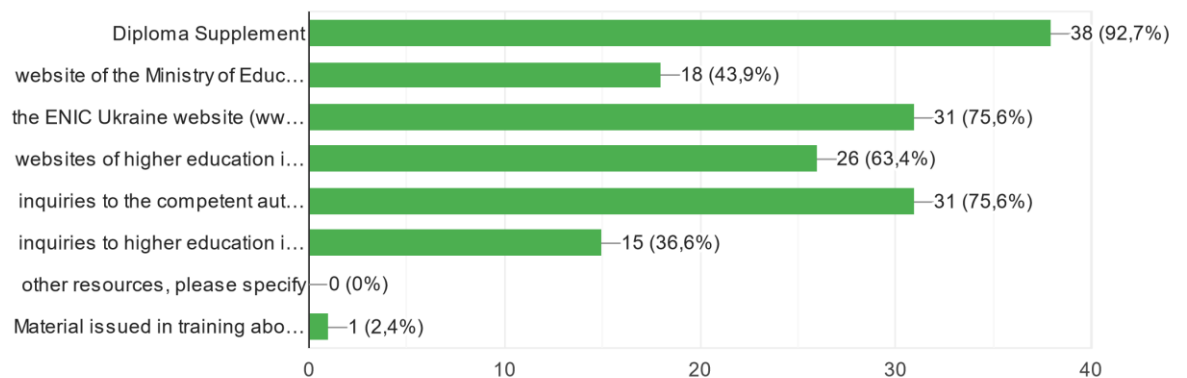
3. What resources help you to identify the place of educational qualification in the education system of Ukraine:

41 відповідь

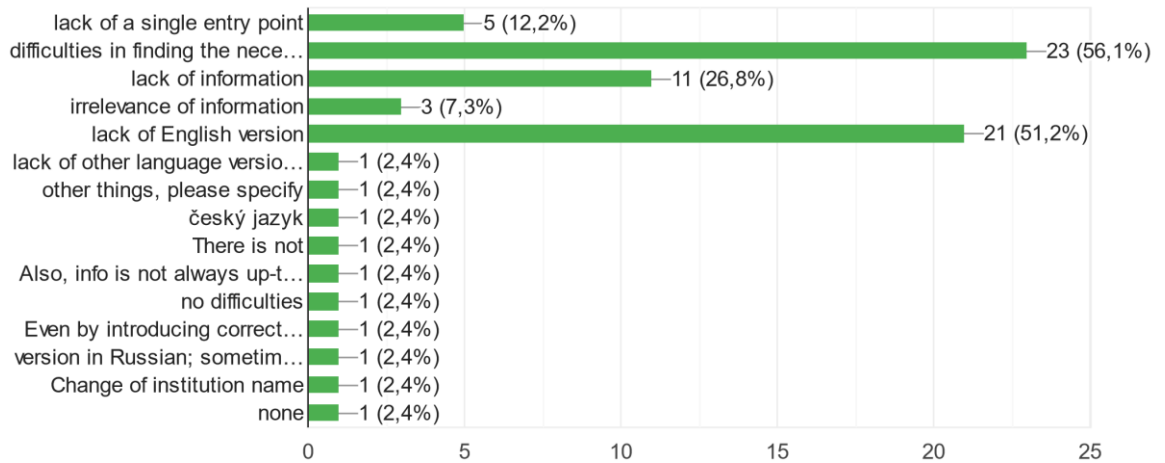
4. What information resources do you use for qualification assessment:

41 відповідь

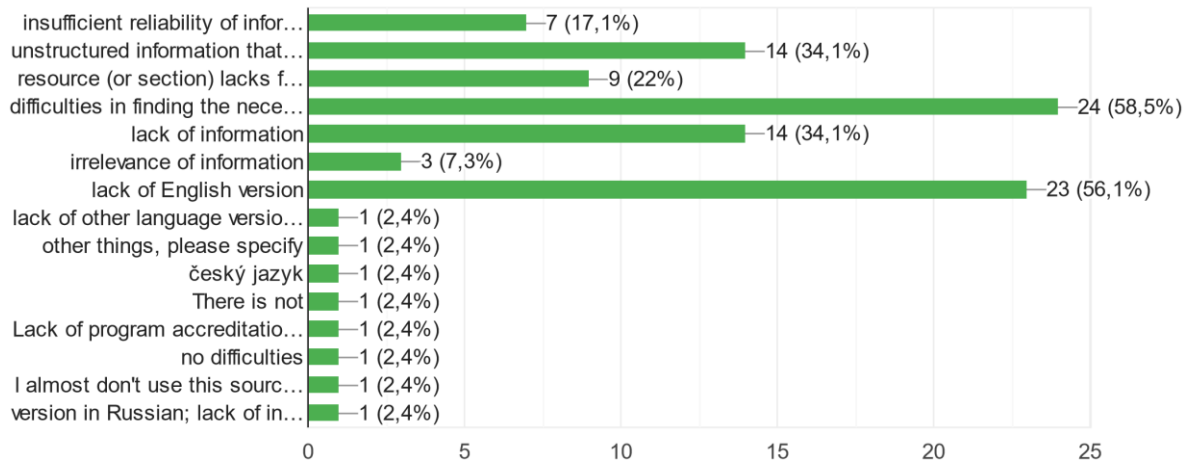
5. What difficulties arise when searching for information on national level information resources (like, MESU website www.mon.gov.ua, ENIC Ukrain...tronic Database on Education www.edbo.gov.ua):

41 відповідь

6. When using the websites of HEIs to find information, what difficulties do you encounter or what factors do not allow you to use the websites of HEIs... procedure of the qualifications awarded by them:

41 відповідь

7. What information on the HEIs' websites you would consider useful in your work:

41 відповідь

